

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2023

Adéla Vincencová

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

Tình cảm,
Způsob vyjadřování lásky mezi rodiči a dětmi ve
vietnamské diaspoře žijící v České republice

Katedra asijských studií

Vedoucí práce: Filip Kraus Ph.D.

Studijní program: Vietnamská filologie

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Tình cảm, Způsob vyjadřování lásky mezi rodiči a dětmi ve vietnamské diaspoře žijící v České republice* vypracoval(a) samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum

.....

podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala své rodině a přátelům, kteří mne podporovali v těžkých chvílích. Velké díky patří hlavně všem mým respondentům, bez kterých by realizace tohoto výzkumu nebyla možná.

NÁZEV:

Tình cảm, Způsob vyjadřování lásky mezi rodiči a dětmi ve vietnamské diaspoře žijící v České republice

AUTOR:

Vincencová Adéla

KATEDRA:

Katedra asijských studií Filozofické fakulty univerzity Palackého v Olomouci

VEDOUcí PRÁCE:

Filip Kraus Ph.D.

ABSTRAKT:

Bakalářská práce se zaměřuje na problematiku vyjadřování lásky mezi rodiči a dětmi ve vietnamské diaspoře žijící v České republice. V teoretické části práce je vysvětlena definice lásky, vnímání a způsoby vyjadřování lásky v rodinách vietnamských migrantů. Základní výzkumnou otázkou práce je, jak je láska projevoována v prostředí vietnamské diasporické rodiny v ČR. Další výzkumné otázky vedou ke zjištění, zdali vietnamští rodiče projevují svým dětem lásku a jak. Práce také zjišťuje, do jaké míry je mladá generace ovlivněna těmito projevy, nebo nedostatkem projevů rodičovské lásky. Následně jsou představeny druhy projevů lásky, které se mohou vyskytnout mezi vietnamskými rodiči a jejich dětmi. V rámci bakalářské práce jsou shrnuty rozhovory s respondenty vietnamských rodin žijící v České republice.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Tình cảm, rodina, vietnamská diaspora, rodičovská láska, projevy, definice lásky

TITLE:

Tình Cảm, Expression of love between parents and their children in the Vietnamese diaspora living in the Czech Republic

AUTHOR:

Vincencová Adéla

DEPARTMENT:

Katedra asijských studií Filozofické fakulty univerzity Palackého v Olomouci

SUPERVISOR:

Filip Kraus Ph.D.

ABSTRACT:

The bachelor thesis focuses on the issue of expressing love between parents and children in the Vietnamese diaspora living in the Czech Republic. In the theoretical part of the work, the definition of love, perception, and ways of expressing love in the families of Vietnamese migrants are explained. The basic research question of the work is how love is manifested in the environment of the Vietnamese diasporic family in the Czech Republic. Other research questions lead to findings whether and how Vietnamese parents show love to their children. The thesis also investigates to what extent both generations are affected by these expressions, or the lack of expressions of family love. Lastly, the types of expressions of love that can occur between Vietnamese parents and their children are presented. Interviews with respondents from Vietnamese families living in the Czech Republic are summarized as part of the bachelor thesis.

KEY WORDS:

Tình cảm, family, Vietnamese diaspora, parental love, expressions, definition of love

Obsah

Úvod	8
1. Základní pojmy	9
1.1 Rodina.....	9
1.2 Výchova	10
1.3 Rodičovská láska.....	11
1.3.1 Pocit nedostatku rodičovské lásky	13
2. Rodičovská láska v Konfucianismu a v evropském kulturním prostoru	14
2.1 Konfucianismus ve Vietnamu.....	15
2.1.1 Konfuciánské hodnoty ve vietnamské rodině	16
2.1.2 Rodičovská láska ve vietnamské rodině	17
2.1.3 Rodičovská láska v české rodině	20
3. Metodologie.....	22
3.1 Výzkumné otázky	22
3.2 Hypotéza	22
3.3 Výzkumná metoda	23
3.4 Výběr vzorku.....	25
4. Vyjádření rodičovské lásky ve vietnamské rodině žijící v ČR.....	27
4.1 Vietnamská rodina	27
4.2 Komunikace ve vietnamské rodině v ČR	28
4.3 Výchova	32
4.4 Projevy rodičovské lásky.....	37
4.5 Pocit nedostatku nebo absence rodičovské lásky	43
Závěr	47
Použité zdroje	51

Úvod

Ačkoliv je rodičovská láska pocit, který je sdílen rodinami po celém světě, způsob, jakým se projevuje a je prožívána, může být ovlivněn společností a kulturou, ve které se rodina nachází. Pro rodiny, které se stěhují do nových zemí, se projevy rodičovské lásky mohou lišit v závislosti na jejich tradičních hodnotách a překážkách, kterým čelí při přizpůsobování se novému prostředí. Projevy rodičovské lásky ve vietnamských rodinách v České republice jsou skryté, a proto je jejich vnímání poněkud odlišné a obtížnější pro oči Evropana. Projevy se mohou totiž zdát chladnější než v naší kultuře, na kterou jsme zvyklí.

Život mladých Vietnamců žijících v ČR je velmi komplexní, takže bych ráda poukázala na jedinečnost zkoumané problematiky v této práci. Od první generace Vietnamců je život té druhé v mnoha ohledech odlišný. Druhá generace je přivedena do jiné kultury, než na kterou jsou jejich rodiče zvyklí. Při výchově se tak rodič musí přizpůsobit dvěma různým životním stylům dítěte. Ne vždy tomu tak je. Většina vietnamských dětí má v předškolních letech chuťvu, která jim pomáhá s jazykovou bariérou a adaptací se na české tradice. Vzhledem k tomu, že druhá generace vstřebává českou kulturu více a rychleji než jejich rodiče, vzniká tak kulturní mezera mezi rodičem a dítětem. Zde nastává problém v podobě špatné komunikace mezi vietnamskými rodiči a jejich dětmi. Jak rodič, tak i dítě vyjadřují své potřeby a pocity odlišně, a to může mít dopad na jejich vztahy.

I když jsem původem Češka, tak už od začátků mých školních let se pohybuji mezi Vietnamci. Díky mým kamarádkám, které spadají do druhé generace Vietnamců, mám možnost pozorovat kulturní aspekty vietnamských rodin v ČR. Nemohla jsem si tak nevšimnout rozdílů mezi rodinnými hodnotami ve vietnamské rodině a té české. Mezi ně patří zejména vyjadřování si náklonosti a lásky.

Ráda bych se tak ve své práci věnovala problematice vyjadřování rodičovské lásky ve vietnamských rodinách z perspektivy druhé generace. Budou mne zajímat samotná sdělení dětí druhé generace o tom, zda a do jaké míry vnímají projevy rodičovské lásky u jejich rodičů. Zajímalo by mne rovněž jaký dopad může mít odlišné vnímání těchto projevů na vztah mezi nimi. A v případě, že se příslušník druhé generace potýká s problémem pocitu nedostatku či absence rodičovské lásky, jaký dopad to může mít na něj samotného.

1. Základní pojmy

Nejdříve potřebujeme definovat základní pojmy pro tuto studii.

1.1 Rodina

Rodina je společenskou institucí, která plní mnoho funkcí, jakou je např. funkce reprodukční, socializační, ekonomická, a další (Průcha Walterová Mareš, 2013, 189). Termín označuje skupinu osob, které jsou příbuzensky spojeny. Příbuzenství je spojením mezi individuálními osobami, které souhlasí se sňatkem nebo osobami spjatými pokrevní linií (sourozenci, matky, otcové atd.). Manželství se dá pochopit jako svazek dvou osob, které mezi sebou mají sexuální pouto. Mnoho sociologů se domnívá, že termín rodiny nelze brát jen jako jediný univerzální model, jelikož dnes existuje už mnoho různých forem rodin. (Gibbens, 2006) V různých kulturách a společnostech se mohou lišit názory na to, co znamená rodina a jaké jsou její funkce a povinnosti. Nicméně, většina společností si cení rodiny a chápe ji jako důležitý zdroj podpory a bezpečí pro jednotlivce.

V průběhu několika desítek let se formy tradičních rodin měnily. Hlavně manželství z institucionálního hlediska už dnes není nezbytnou podmínkou pro rodinný život, protože se stále více lidí rozhoduje spolu žít bez svatby. V důsledku toho přibývá dětí narozených mimo manželství. Rodina se tak může rozdělit na hned několik navazujících typů. Prvním je rodina, která se skládá z rodičů a dětí, ta se nazývá rodinou nukleární. Když se do této skupiny přidávají blízcí příbuzní, jako prarodiče, strýcové, a další příbuzní, mluvíme o rozšířené rodině. Rodina, ve které dítě vyrůstá, se nazývá rodina orientační, zatímco rodinný svazek, který si samotné dítě vytvoří později, se označuje jako prokreační. Je velmi důležité, aby rodina plnila své funkce během procesu socializace. Dále se může ještě rodina rozdělit na typ funkční (kdy plní všechny funkce), afunkční (kdy dochází občas k poruchám v plnění některých funkcí, ale život rodiny není závažně narušen) nebo dysfunkční (kdy vážné poruchy narušují vnitřní rovnováhu rodiny a zásadně ovlivňují socializační proces dítěte). (Kraus, 2008, 80)

Termín rodina je pojat v každé kultuře jinak. Zejména ve Vietnamu je rodina považována za základní kámen života. (Procházka, 2014) Hlavní vliv měl na rodinné hodnoty konfucianismus. Ve Vietnamu rodina dbá o zachování dobrého jména, členové se o sebe navzájem starají s pokorou a respektem ke starším. (Bosák, 2010) Rodina je klíčovým prvkem pro udržení zdravé a vyvážené osobnosti. Proto je důležité poskytovat rodině péči a aktivně

pracovat na řešení případných problémů, aby byla zachována harmonie a spokojenost všech jejích členů.

1.2 Výchova

Výchova a rodičovská láska jsou dva spjaté faktory, které mají vliv na vývoj dítěte. Výchova zahrnuje všechny postupy, které rodiče používají ke vzdělávání, socializaci a formování svých dětí. Jednotlivé rodiny se liší svým způsobem života a rodinnou výchovou. Studie Tausche a Tauschové (1977) ukázala, že existuje souvislost mezi způsobem zvolené výchovy a chováním dítěte. Následně provedená analýza to potvrdila. (Prášil, 1988)

Rodičovské styly výchovy jsou ovlivněny rodičovskými postoji, kterými disponují rodiče již před početím dítěte a mohou být dokonce zakořeněny v osobnosti rodičů z jejich vlastního dětství. Negativní zkušenosti rodičů s jejich vlastními rodiči mohou ovlivnit vztah k jejich vlastním dětem a jejich výchově. (Matějček, 1996) Dle Abely (2013) faktory ovlivňující výchovu mohou být buď situační (postoje k výchově přizpůsobené k chování dítěte) nebo kulturní povahy. V poslední době se stále více ukazuje, že i účinnost a použití různých výchovných stylů se liší v závislosti na kultuře a místě, kde daná rodina žije. (Smetana at al., 2006)

V oblasti americko-evropského výchovného kontextu existuje více modelů popisujících výchovné styly, včetně typologického, dvoudimenzionálního a analyticko-syntetického modelu (Nguyen, 2008). V souvislosti s tématem práce je potřeba zmínit dvoudimenzionální model, do kterého patří model čtyř stylů výchovy. Vyskytují se v něm rodiče „odmítající“ a „akceptující“ povahy, kteří kombinují tyto emoční projevy s výchovnými styly, které se mohou nadále kombinovat v další formy rodičovských výchovných stylů. Gillernová (2004) je rozděluje takto:

Autoritářský styl

Rodičovství je charakterizované přísnými a kontrolujícími rodiči, kteří neberou dostatečně ohled na potřeby a přání dítěte. Rodič nepřihlíží k schopnostem dítěte, ale klade pouze důraz na jeho výkon. Dítě je nuceno poslouchat zákazy a příkazy rodič, kteří také dítěti omezují prostor pro svobodu, samostatnost. (Collins Laursen, 2009)

Autoritativně vzájemný styl

Tento styl se vyjadřuje kombinací přísných, kontrolujících ale také laskavých rodičů, kteří respektují potřeby, a zároveň mají pochopení pro přání dítěte. (Gillernová, 2004)

Zanedbávající styl

Zanedbávající styl je charakteristický lhostejností rodičů, kdy rodiče nekladou na dítě žádné nároky a neprojevují dostatečný zájem o jeho rozvoj. V mnoha případech nevyjadřují zájem o aktivity svých dětí a v extrémních situacích je dokonce odmítají a projevují vůči nim citovou lhostejnost. (Cherry, 2022)

Shovívavý styl

Shovívavý styl se vyznačuje nenáročnými rodiči. Rodiče poskytují emocionální podporu, kdy přijímají jakýkoliv charakter dítěte. Děti jsou předkládány pouze minimální nebo žádné požadavky a hranice jsou málo kdy jasně vymezené. (Gillernová, 2004)

1.3 Rodičovská láska

Rodičovská láska je neuvěřitelně silný cit, který rodiče mají ke svým dětem. Je nezbytná pro ukotvení citového pouta mezi rodičem a dítětem, ať už je pouto vyjádřeno fyzickým, verbálním nebo jiným projevem lásky. Pocit rodičovské lásky je nezbytný pro zdravý, sociální a emocionální vývoj dítěte. (Rohner at al., 2008) Je nutné ale pochopit, že rodičovská láska by měla být oboustranná, a že dítě cítí stejně silný cit k rodiči.

Každý člověk pochází z jiného rodinného a kulturního zázemí, a proto může projevovat lásku jiným způsobem. Tento fakt může rodinné vztahy komplikovat, avšak láska je univerzální a pokud dokážeme určit způsob, kterým člověk lásku vyjadřuje, můžeme lépe porozumět jeho vnitřním myšlenkám a lépe tak pochopit vyjadřování jeho citů. (Halberstadt at al., 1995) I když často projevujeme lásku více způsoby najednou, je vždy jeden nebo dva, které jsou ty hlavní.

Chapman (2006) to velice dobře shrnul ve své knize o 5 základních jazycích lásky, kterými jsou:

Slova ujištění

Každý člověk má oblasti, ve kterých se cítí nejistě. Slova ujištění jsou jedním z jazykových projevů podpory, povzbuzení, něhy a chvály. Chvála získávána od ostatních lidí

může sloužit jako odrazový můstek, který člověka posune výš v postoji a výkonu, ale komplimenty od rodiče se dítěte dotknou a motivují ho způsobem, který nikdo jiný nedokáže. A protože každého pochvala potěší, pro některé mohou být tato slova primárním a nejdůležitějším jazykem lásky. Milující rodič by si také měl být vědom síly, kterou může nést postoj jeho těla nebo intonace, která může rychle zaměnit význam projevu. Je důležité si uvědomit, že děti věnují větší pozornost tónu a způsobu hlasu než tomu, co rodič říká. Je důležité brát ohled i na slova s opačným významem jakými jsou urážky nebo shazování, která mohou dítěti ublížit. (Dušková, 2021)

Pozornost

U některých lidí je primárním zdrojem lásky společně strávený čas. Drahé dary nebo slova lásky nejsou pro ně tak důležité. Pro tyto lidi je klíčová skutečná, a hlavně kvalitní přítomnost milující osoby. Společná aktivita nebo konverzace, která vytváří pocit porozumění, důvěry a respektu může být projevem kvalitně stráveného času. Je také důležité být plně přítomen během společně strávených chvil, bez přijímání telefonů nebo multitaskingu, aby se druhý člověk skutečně cítil ceněný a milovaný. (Chapman, 2006)

Přijímání darů

Materiálním jazykem lásky jsou dary, které jsou nejviditelnější a dnes také nejsnáze proveditelným projevem lásky. Není překvapením, že pro některé je hlavním jazykem lásky právě obdržení dárků. Dary dokážou v člověku vytvořit pocit důležitosti, cennosti a připomenout, že na něj daná osoba myslí. V dítěti mohou vyvolat pocit štěstí a vzrušení, neměly by být, ale používány jako způsob náhrady při nedostatku rodičovské přítomnosti v životě dítěte. (Aldortová, 2010) Děti také mohou tento způsob vyjádření lásky zneužívat a může to vést k jejich rozmazlenosti.

Fyzický kontakt

Pro některé, kteří mají fyzický kontakt jako svůj primární jazyk lásky, je takový kontakt zásadním aspektem pocitu toho, že se cítí být milováni a emocionálně propojeni. Nedostatek fyzického doteku nebo neláskyplný dotek může způsobit, že se člověk naopak bude cítit nemilován, přehlížen nebo izolován. Dokonce dle Chapmana (2006, 81) některé výzkumy zaměřené na rozvoj dětí ukazují, že pravidelný fyzický kontakt pomáhá dětem být emocionálně stabilnějšími, než když jim tato forma podpory chybí.

Skutky služby

Někteří lidé se cítí být milováni v momentech, kdy pro ně ostatní dělají různé skutky, obzvláště když jsou vykonány s pozitivním přístupem. Když rodiče projevují svým dětem tyto skutky, dávají tím najevo svou lásku a ochotu obětovat svůj čas a energii pro ně. Tyto skutky mohou zahrnovat pomoc s domácími úkoly, vařením jídel nebo zajišťováním odvozu dítěte do školy nebo na kroužky. Když děti dospívají, je důležité, aby se stávaly samostatnějšími a mělo by se od nich očekávat, že se budou postupně umět postarat i samy o sebe. (Go Kids, 2022)

1.3.1 Pocit nedostatku rodičovské lásky

Když rodič neposkytuje dítěti lásku, může to vést k emocionálním problémům a narušení vztahů mezi rodičem a dítětem. Některé děti mohou být uzavřené do sebe a mít nízké sebevědomí, zatímco některé děti mohou reagovat na nedostatek lásky nevhodným chováním nebo vzdorem. To může být způsob, jakým dítě zvládá danou situaci. V knize „Vychováváme děti a rosteme s nimi“ Naomi Aldortová (2010) popisuje, jak dítě může s nedostatkem pocitu rodičovské lásky nakládat různými způsoby, např.:

1) Hledáním lásky a pozornosti u jiných

Děti mohou obrátit svou pozornost ke kamarádům, učitelům nebo jiným dospělým, aby získaly lásku a náklonnost, kterou nedostávají doma.

2) Rozvíjením zvládacích mechanismů

Děti se mohou naučit zvládat své emoce například pomocí aktivit, které je baví (psaním do deníku, hraním sportů nebo starší děti praktikováním technik mindfulness.)

3) Nezájmem o svoje okolí

Děti mohou své emoce potlačit a stávat se uzavřenými a izolovanými od svého okolí. Mohou se projevovat i změny při učení nebo potíže s přijímáním potravy.

4) Chováním se nevhodně

Dítě může vykazovat nevhodné chování a být obecně napjaté a podrážděné.

5) Rozvíjením nízkého sebevědomí

Děti se mohou cítit nevýznamné nebo nepřitažlivé a vyvinout tak negativní sebeobraz.

2. Rodičovská láska v Konfucianismu a v evropském kulturním prostoru

Bez ohledu na to, kde se člověk narodí, rodina je prvním a nejzákladnějším lidským systémem vztahů, pravidel, rituálů a způsobů chování, kterým se učíme poznávat. Ačkoliv je rodina společným základním pilířem pro celé lidstvo, má specifické formy a charakteristiky v závislosti na konkrétní kultuře. (Bosák, 2010) Je důležité si uvědomit, že Asie, která byla do značné míry ovlivněna konfucianismem se kulturou, jazykem a náboženstvím značně liší od Evropy. Kulturní a sociální zvyklosti se sice mohou lišit mezi různými regiony a komunitami, nicméně existují některé obecné rozdíly, které můžeme pozorovat mezi evropskými a asijskými rodinami.

Západní evropská kultura má své kořeny v judaismu a křesťanství, což má filozofický dopad na její hodnoty a myšlenkový přístup k individuální svobodě. S příchodem protestantství a myšlenek Martina Luthera se vnitřní svoboda jedince stala v Evropě více zohledňovanou. To znamená, že jednatelce primárně jedná v souladu s tím, co považuje za dobré pro sebe, a zájmy skupiny posouvá na druhé místo. Například v českých rodinách se často nestává, že by si členové rodiny sedli společně ke snídani nebo večeři a trávili společný čas. Místo toho se každý nají sám a věnuje se svým vlastním aktivitám. Navíc jsou rodinné návštěvy často omezené na jedno odpoledne a nejsou tak příliš zajímavé, protože vztahy mezi rodinami nejsou dostatečně pevné a propojené, aby členové měli zájem trávit více času spolu. (Bosák, 2010) V mnoha evropských zemích je i běžné, že děti opouštějí domov, kde vyrůstaly, když dospějí a jsou schopny se finančně samostatně uživit. To se obvykle považuje za přirozený vývoj a známku úspěšného rodičovství. Dítě si tak může začít budovat vlastní život a založit si vlastní rodinu.

I přes vysoce ceněný individualismus se v západních rodinách vyjadřuje rodičovská láska spíše viditelně. Způsob vyjadřování rodičovské lásky se v evropských rodinách může i přesto lišit v závislosti na konkrétní rodině. Obvykle se ale tato láska projevuje fyzickými gesty. (Get better at relationships, 2014) Mezi fyzické projevy můžeme zahrnout například objetí, polibky a doteky. V evropských rodinách nechybí ale ani slovní vyjadřování lásky, například gesty, jakými jsou poděkování, uznání nebo chvála. Rodiny si také zakládají na sdílení zážitků a aktivit, které posilují rodinná pouta a celkové vztahy v rodině.

Na rozdíl od evropské rodiny je rodina konfuciánská založena na kolektivismu. Rodinná harmonie je v konfucianismu velmi ceněna. Podstatou rodinného souznění a harmonie je to, že Konfucius silně zdůrazňoval význam rodiny a její celistvosti pro udržení sociálních vztahů a stability společnosti. (Zheng, 2014, 3) V evropském kulturním prostoru se vedou debaty o tom, zda mají děti, ať už jsou dospělé nebo stále závislé, povinnost starat se o své rodiče. V kontrastu toho je péče o rodiče v konfuciánství považována za klíčovou ctnost (Cai, 2020, 225).

Obecně lze říci, že jak konfuciánské, tak evropské rodiny si cení rodičovské lásky. Avšak konfuciánská tradice kladoucí důraz na synovskou oddanost a harmonii v rodině může vést k odlišnému přístupu k vyjadřování lásky mezi rodičem a dítětem v porovnání s evropskými rodinami.

2.1 Konfucianismus ve Vietnamu

Pokud hovoříme o rodičovské lásce, nemůžeme opomenout konfucianismus, který ovlivnil životy lidí ve východní Asii. Tento vliv se projevuje nejen v hierarchickém postavení vietnamské rodiny, ale i v myšlení obyvatel celého Vietnamu. (Havlíček, 2016). Přestože postupem modernizace vliv konfucianismu ve Vietnamu v některých oblastech poklesl, je stále patrný v mnoha aspektech vietnamské společnosti. Dnes hraje konfucianismus důležitou roli hlavně v prosazování synovské oddanosti, úcty k náboženství a úcty ke vzdělaným lidem. (Tran at al., 2021)

Konfucianismus (vietnamsky Nho giáo) je filozofií založenou na učení Konfucia (vietnamsky Khùng Tử), který žil pravděpodobně v letech 551 až 479 př. n. l. Nikdo jiný neměl na čínský život a myšlení větší vliv než Konfucius. Navzdory bouřlivým dobám, ve kterých žil, jeho filozofie zdůrazňovala důležitost řádu a harmonii. Věřil, že vzdělání je klíčem k tomu, aby se člověk stal gentlemanem, a že kdokoliv může dosáhnout této vysoké úrovně prostřednictvím učení. (Hooblerovi, 1997)

Podle konfuciánů byl vztah mezi rodiči a dětmi zcela klíčový, protože z něj vyplývaly všechny ostatní jednání jedince. Vycházeli z přesvědčení, že pokud se syn chová ke svému otci a matce s úctou a zdvořilostí, bude se pravděpodobně chovat stejně i ke všem ostatním lidem. Ve společnosti tak bude panovat řád a klid. (Tollarová, 2010)

První vládnoucí dynastie Vietnamu se řídily buddhistickými principy, nikoli konfuciánskými. Konfucianství se do Vietnamu rozšířilo z Číny během čínské nadvlády v 2. století n. l. Konfucianství začalo výrazněji ovlivňovat vietnamskou společnost kolem 13. století a během 14. století, kdy se počet lidí s konfuciánským vzděláním zvýšil, díky otevření konfuciánských škol pro všechny vrstvy vietnamské společnosti. Konfucianští učenci začali hrát důležitou roli v státních institucích a konfucianismus se postupně stal hlavním kulturním prvkem ve vietnamské společnosti, nahrazující dříve převažující buddhismus. (Müllerová, 2004)

Počátkami francouzské kolonizace a s příchody dalších evropských učenců se do Vietnamu začaly přenášet nové ideologické směry a náboženství. V dnešní době se vliv konfucianismu ve správě země viditelně snížil. V průběhu 20. století došlo ve Vietnamu k politickým změnám, které ovlivnily roli konfucianství ve společnosti, jelikož se komunistická vláda snažila potlačovat tradiční hodnoty a propagovat svou ideologii. To vedlo k odklonu od konfuciánských praktik. Také mnoho konfuciánských chrámů bylo zničeno nejen válkou ale i následnou kulturní transformací, kterou prosadila komunistická vláda. (Slupski, 2009)

2.1.1 Konfuciánské hodnoty ve vietnamské rodině

Ve vietnamské kultuře i ve vietnamských rodinách v České republice se klade velký důraz na konfuciánské hodnoty. Mezi ně patří například úcta k vzdělání, úcta k rodičům a starším členům rodiny, úcta k tradičním rodinným hodnotám, jako pracovitosti a skromnosti.

Vzdělání je pro Vietnamce velmi důležité, protože věří, že to ovlivní lepší budoucnost jejich dětí, které následně zajistí rodině lepší sociální a ekonomické bezpečí. Vzdělání má ve Vietnamu vysokou cenu také proto, že bylo dlouho nedostupné kvůli dlouhodobému válečnému stavu a související špatné sociální a ekonomické situaci. Tato kombinace tradičního vztahu ke vzdělání a pocitu nedostupnosti vedou vietnamské rodiče k tomu, aby své děti vedli k vytrvalému studiu i v nejtěžších situacích. I když je vzdělání v České republice mnohem dostupnější, vietnamská rodina si stále nese pocit nedostupnosti vzdělání ze své země původu. (Černík, 2006)

Neméně významnou hodnotu tvoří i výchova dětí, která dnes již není pouze ovlivněna konfucianismem, ačkoliv jeho vliv na výchovu stále do jisté míry přetrvává. (Phung, 2006) Vietnamské děti jsou vychované k poslušnosti, disciplíně a respektu k autoritám, přičemž rodiče jsou považováni za autority v rodině. Vliv konfuciánských hodnot významně ovlivnil

dynamiku vietnamských rodin tím, že formoval hierarchické vztahy mezi členy rodiny. (Kocourek, 2001)

Jak Hunt (2002) uvádí, vietnamská společnost si cení formálnosti a vietnamština je možná jedním z nejformálnějších a nejsostikovanějších jazyků. Správné používání jazyka je považováno za způsob, jak vyjádřit respekt a vytvořit tak harmonické vztahy s ostatními lidmi. Vzhledem k tomu, že společnost jako celek ve Vietnamu je považována za rozšířenou rodinu, Vietnamci používají mnoho příbuzenských frází, aby pozdravili osoby, které nejsou s nimi ani příbuzensky spojeny. Tyto hierarchické oslovení ve vietnamštině se používají i ke stanovení přesné pozice a hierarchie členů rodiny. V důsledku toho je komunikace v rámci vietnamské rodiny formována v souladu s normami konfuciánské kultury. Ty ovlivňují způsob, jakým si členové vietnamské rodiny vzájemně předávají zprávy a jak se oslovují. (Jansová, 2016)

Všichni účastníci komunikace, včetně mluvčího, posluchače, ale i obsahu, způsobu, reakce a kontextu, jsou zahrnuti do tohoto kulturního rámce. Klíčem k efektivní komunikaci v rámci vietnamské rodiny je pro mluvčího i posluchače zvážení jejich vztahu a určitých faktorů, jakými jsou věk, pohlaví, sociální postavení a úroveň blízkosti při oslovení. Je důležité projevit respekt při oslovování starších osob a uznat sociální hierarchii při oslovení osob s vyšším postavením. V případě intimnějších vztahů může být použito méně formální oslovení. (Le, 2021)

Zatímco v angličtině jsou pouze výrazy "I" a "you" pro označení mluvčího a posluchače, ve vietnamštině existují tři další výrazy pro oslovení lidí s nižším statusem: "con" (dítě), "cháu" (vnuk/vnučka) a "em" (mladší sestra/bratr). Použitý výraz závisí na hierarchickém vztahu mluvčího k posluchači. Například "con" se používá při oslovení rodičů, "bô" (otec) nebo "mẹ" (matka), zatímco "cháu" se používá při oslovení starších osob, "cụ" (pra-prarodič), "ông" (dědeček), "bà" (babička), "cô" (otcova sestra), "bác" (otcův bratr nebo matčin bratr), "chú" (strýc), "dì" (matčina sestra), "cậu" (matčin bratr), "thím" (manželka strýce) "mợ" (manželka matčina bratra) nebo "duyong" (manžel matčiny sestry). "Em" se používá při mluvení s "anh" (starší bratr) nebo "chị" (starší sestra). (Dolanská, 2016)

2.1.2 Rodičovská láska ve vietnamské rodině

V rámci rodiny se pozitivní vztahy emocionálně projevují skrze poskytování výchovy, ochrany a materiální podpory. Častým jevem je odhodlání rodičů udělat vše pro zajištění blaha a vzdělání svých dětí. (Nam Weiss, 2015) Od evropských projevů, které jsou očím viditelnější se může zdát vztah rodičů k dětem ve vietnamské kultuře poněkud chladný. V této kultuře není

běžné projevovaly emoce, protože se od jednotlivce očekává, že bude umírněný a bude se snažit udržovat harmonii svým chováním a ovládnutím svých emocí. (Ngo, 2016)

Výchova ve vietnamských rodinách je často založena na používání příkazů, rozkazů a výčitek, zatímco chvála a neformální komunikace, které jsou běžné v evropských rodinách, jsou v této kultuře méně obvyklé. (Pyke, 2000) U vietnamských dětí se předpokládá dobré chování jako standard, takže je odměňování za něj poměrně neobvyklé. Pokud jsou děti oceněny, obvykle je to za vynikající akademické výsledky, a tyto odměny jsou často propojené s celou rodinou, například rodinnou oslavou. Rodiče nepoužívají vnější motivaci jako osobní přání a dárky, namísto toho se snaží v dětech vyvolat vnitřní motivaci, aby si samy osvojily vysoká očekávání v oblasti vzdělání. (Huang Gove, 2015) Tento fakt zmiňuje přísloví *thuong con cho roi cho dot (vot)*, *ghét con cho ngót cho ngào*, které můžeme přeložit jako "Pokud milujete své děti, bičujte je a vymáhejte poslušnost, pokud je nenávidíte, hýčkejte je sladkostmi." (Shohet, 2017)

Jak už bylo řečeno na začátku této kapitoly, vietnamští rodiče obvykle projevují svou náklonnost k dětem skrze péči a podporu, poskytování rad, ochrany. Častým jevem je také obětování se pro jejich blahobyt a vzdělání. Lze tak vidět rodiče od rána do večera v práci, zatímco jejich děti jsou v péči ostatních členů rodiny nebo tzv. babiček na hlídání. V současné době je výchova dětí chápána jako sdílená odpovědnost manželů, ale v některých domácnostech, kde žije pohromadě několik generací, hrají prarodiče zásadní roli při výchově dětí, zejména při předávání morálních hodnot. (Vietnamdrive)

Myšlenka důležitosti pokrevního spojení je hluboce zakořeněna ve vietnamské mentalitě, a tak být součástí rodiny vyžaduje poskytování morální a materiální podpory ostatním členům, zejména v těžkých dobách. Rodinné vazby ve Vietnamu proto zahrnují nejen emocionální podporu, ale také finanční a materiální pomoc. Například v situacích, kdy potřebuje člověk peníze na nákup něčeho, je běžné v evropské kultuře požádat o pomoc banku. Ve Vietnamu však mají děti tendenci spoléhat se nejprve na členy své rodiny, včetně rodičů, sourozenců a dalších příbuzných. To dokazuje důležitost rodinných vazeb ve Vietnamu a to, jak jsou oceňovány nad ostatními typy vztahů. (Vietnam Online)

Ačkoliv jsou projevy lásky ve vietnamské kultuře méně viditelné, západní kultura v posledních letech proniká a mění způsoby projevování lásky ve vietnamských rodinách. To můžeme vidět například ve vietnamských rodinách v ČR, viz. 5. kapitola.

Synovská oddanost v konfuciánských kulturách

Konfuciánští učenci věnovali velkou pozornost vztahu mezi rodiči a dětmi a vypracovali koncept ideálního vztahu, známého jako "synovská oddanost". Tento koncept podrobně popisuje vztah mezi otcem a synem, který se stal součástí všech zákonů a prohlášení o morálce ve Vietnamu. (Nováková, 2005) V konfuciánské filozofii je kladen velký důraz na správné mezilidské vztahy, zejména na vztah mezi rodiči a dětmi. Nováková (2005) zmiňuje Knihu synovské oddanosti, napsanou v Číně ve 3. století př.n.l., která definuje termín takto: *"Oddaný syn slouží rodičům: Když jsou doma, projevuje patřičnou úctu. Když se o ně stará, projevuje patřičnou radost. Když jsou nemocní, projevuje patřičnou starost. Když je pohřbívá, projevuje patřičný smutek a když jim obětuje, projevuje patřičnou důstojnost."*

Ve vietnamštině se synovská oddanost řekne slovy „*hiếu thảo*“ nebo také „*hiếu thuận*“. Obě spojení nenesou konkrétní slovo pro syna, jelikož „*hiếu*“ znamená respektovat rodiče a uctívat je, *thuận* v překladu znamená poslouchat rodiče. Z toho vyplývá, že každé dítě ve vietnamské rodině má povinnost synovské oddanosti, bez ohledu na jeho pohlaví. (Ngo, 2016, 20, 21)

Synovská oddanost, která vyžaduje úctu, poslušnost a péči o rodiče a starší, je v konfuciánské rodině velmi důležitá. Pokud dítě tuto povinnost nedodržuje, je to považováno za největší prohřešek, kterého se může dopustit. Všichni členové rodiny by si měli vzájemně projevovat úctu, a stejně jako starší bratr by měl být ke svému mladšímu bratrovi laskavý a starat se o něj, měli by se i rodiče chovat k dětem uctivě a laskavě. Ve vietnamských rodinách je synovská oddanost vnímána jako něco oboustranného. Od rodičů se také očekává, že projeví svou lásku a nezištnost vůči svým dětem. V konfuciánské filozofii je láska ze strany rodiče vnímána jako nesobecká a bezpodmínečná. Rodič by měl být pro své dítě příkladem obětavosti a dítě by se mělo snažit jím inspirovat a napodobovat ho. (Havlíček, 2016)

Ve vietnamských rodinách se synovská oddanost projevuje zejména respektem, poslušností a péčí o rodiče a starší příbuzné. Děti splňují své povinnosti, například staráním se o své rodiče v jejich stáří. Ve stáří jim pomáhají hlavně po finanční stránce. Ve vietnamské kultuře jsou děti přesvědčeny, že rodiče pro ně mnohé obětovali a je tak jejich povinností se o ně postarat, zejména v době potřeby ve stáří i na úkor jejich štěstí. (Nováková, 2005) Poskytnutí finanční pomoci je tak jedním ze způsobů projevů synovské oddanosti a jejího vyjádření vděčnosti k rodičům.

Dalším projevem je respektování rodičovského přání, které může zahrnovat zachování rodinných tradic a provádění kultu předků. Děti ve Vietnamu mají tradičně velkou zodpovědnost vůči svým rodičům, která přetrvává i po jejich smrti. Podle víry v kult předků se totiž duše zemřelých vrací na náš svět a mohou ovlivňovat osudy živých lidí. Proto je důležité, aby byl každému zajištěn důstojný pohřeb a aby se dodržovaly všechny rituály spojené s uctíváním předků. Kromě správného provedení obřadů je významné, aby děti projevovaly opravdový zármutek. Duše neuctěných předků by totiž mohly škodit a mstít se. (Nováková, 2005)

Můžeme zde zahrnout i trávení společného času s rodiči a staršími členy rodiny například u večeře. To naznačuje, že děti si váží svého času stráveného s rodinou a chtějí udržovat silné vztahy s nimi. Strávený čas u stolu je totiž jedinou možnou chvílí, kdy se rodiče mohou od svých dětí dozvědět více o jejich stráveném dnu. Pomoc s domácími pracemi je také nedílnou součástí projevu oddanosti, což dokazuje jejich ochotu přispět do rodiny. Nakonec i dobré studijní výsledky se mohou zahrnout do projevů synovské oddanosti. Vietnamští rodiče často kladou velký důraz na vzdělání, takže děti, které tvrdě pracují a dobře se učí ve škole, projevují respekt k přání a očekávání svých rodičů. Na druhou stranu je velmi běžné ve vietnamské společnosti, že rodiče vyjadřují hrdost a radost z úspěchů svých dětí svým přátelům a sociálnímu okolí. Chlouba, hrdost a pýcha jsou běžné vlastnosti vietnamských rodičů, které ani nemají potřebu je, jakkoliv skrývat.

2.1.3 Rodičovská láska v české rodině

V českých rodinách je kladen velký důraz na výchovu k samostatnosti. Dítě si osvojuje normy, kterými si buduje základy své osobnosti, tvrdí Marádová (2006). Dnešní rodiče hlavně více podporují samostatnost a nezávislost svých dětí, což jim umožňuje mít více prostoru k vyjádření svých názorů. Tento trend se odráží také v způsobu výchovy, kterou rodiče svým dětem poskytují. (Gillernová, 2009)

Češi myslí na budoucnost, proto chtějí pro své děti, aby se o sebe dokázaly postarat co nejdříve to jde. I když vychovávají děti k nezávislosti a samostatnosti, stále se snaží projevovat lásku ke svým dětem společným trávením volného času. Podporují děti v různých sportovních nebo kulturních aktivitách nebo pomáhají dítěti se studiem a vzděláním. Za každou snahu je dítě většinou odměněno.

V české kultuře se projev rodičovské lásky může různit, od otevřené fyzické náklonnosti a verbálních projevů až po skrytější projevy. Konfucianismus se v české kultuře nevyskytoval, což znamená, že ani hierarchická pravidla pro vztahy mezi rodiči a dětmi se zde nevyskytují.

Nicméně, rodinné hodnoty jsou v české kultuře stále velmi důležité, a proto se vztahy mezi členy rodiny často zakládají na respektu, důvěře a podpoře.

3. Metodologie

Výzkumné otázky mají za cíl mi pomoci analyzovat vztahy mezi vietnamskými rodiči a jejich dětmi, a to z hlediska rodičovské lásky. Chtěla bych zjistit jakých projevů vyjadřování lásky si mladí Vietnamci nejvíce všimají u svých rodičů, a zda nepocítují její nedostatek.

3.1 Výzkumné otázky

1. Jaké projevy rodičovské lásky vnímá druhá generace u svých rodičů?
2. Myslí si druhá generace, že způsob, jak jim vietnamští rodiče vyjadřují svou lásku, může být ovlivněn tím, co v mládí zažili ve Vietnamu nebo českou kulturou, ve které se nachází?
3. Potýká se druhá generace s problémem pocitu nedostatku či absence rodičovské lásky?
 - a. Cítí se druhá generace být milována svými rodiči?
 - b. Má pocit nedostatku či absence rodičovské lásky nějaký dopad na druhou generaci?
 - c. Jaký dopad má odlišné vnímání projevů vyjadřování lásky na vztahy dětí k jejich rodičům?

3.2 Hypotéza

1. Domněnkou je, že láska ve vietnamském prostředí je hluboko skrytá za činy, kterých si mladá generace málo kdy všimne. Obě generace jsou ovlivněny jinými spektry kultur, vyrůstáním v odlišných zemích a lidmi s rozdílnými zkušenostmi a životním stylem. Rodičovská láska ve vietnamské rodině tedy samozřejmě existuje, ale dle mého předpokladu si mnoho vietnamských dětí ani neuvědomuje způsob, jak jim jejich rodiče lásku vyjadřují.
2. Vietnamští rodiče často vyjadřují lásku svým dětem, ale spíše svými způsoby, na které na které byli zvyklí například od svých rodičů, když vyrůstali ve Vietnamu. Je spousta různých způsobů vyjadřování lásky ve vietnamské rodině. Slovní vyjádření lásky je ale pro vietnamské rodiče stále těžkým úkolem a bývá tak nejméně používaným projevem rodičovské lásky. Tím vznikají nedorozumění a konflikty mezi rodiči a dětmi, kdy rodič sice vyjadřuje lásku svému dítěti, ale jiným způsobem, než je dítě schopné ji přijmout.
3. Vietnamští rodiče často obětují své sny a cíle pro blaho svých dětí, aby je mohli poslat na vynikající školy a mohli tak žít lepší život, který rodič neměl. Je tak tedy

samozřejmostí, že na potomka jsou kladeny velké nároky, doprovázené přísností. Ve většině případů je dítě pýchou samotného rodiče. Rodič si zakládá na vychovanosti, pílí a snaze dítěte dobře si plnit své povinnosti a chovat se tak, že bude činit své rodiče šťastnými. Rodiče pak často kritizují své děti s úmyslem je motivovat k co nejlepším výsledkům jak ve škole, tak v životě. Nicméně měřítkem úspěchu dítěte je pro rodiče jejich dobrá reputace ve vietnamském kolektivu, který může tvořit rodinné příslušníky, přátele, sousedy a další lidi, se kterými vietnamská rodina interaguje a vytváří si vztahy. Dítě následně může pociťovat emoce, díky kterým se může cítit nemilováno nebo nepochopeno, a nevnímat tak odlišný způsob lásky, který mu jeho rodiče vyjadřují. To může mít za následek pocit nedorozumění a někdy i osamělosti v rámci komunikace dítěte s rodičem.

3.3 Výzkumná metoda

Pro tento výzkum jsem zvolila kvalitativní metodu. Tato metoda umožňuje získat detailní informace o názorech a pohledech zkoumaných osob. Kvalitativní výzkum také umožňuje odhalit zvláštnosti, které by byly přehlédnuty při použití pouze dotazníkového šetření. Hlavním cílem této metody je porozumět subjektivním zkušenostem jednotlivců nebo skupin a získat hlubší vhled do toho, jak jednájí a jak na ně působí jejich okolí. (Hendl, 2005)

Tato práce je rozdělena do dvou částí. V teoretické části byly využity sekundární zdroje, a to zejména zdroje z odborné literatury, kvalifikačních a výzkumných prací a internetových zdrojů. Data získaná pro praktickou část jsem čerpala zejména ze zúčastněného pozorování rodin při naprosto běžných každodenních činnostech. Následně jsem je doplnila o rozhovory s vybranými respondenty z rodin, kteří mi pomocí metody „snowball“ (pro další rozšiřování výzkumného vzorku skupina respondentů roste jako valící se sněhová koule). (Sikmus, 2022) pomohli poskytnout další respondenty pro získání potřebných informací tak, aby mohlo dojít k většímu porovnání výsledků s respondenty z pozorovaných rodin.

Spojením zúčastněného pozorování a rozhovorů jsem mohla ověřovat nebo vyvracet svá zjištění, které by nemusely být odhaleny pouze jednou metodou.

Zúčastněné pozorování

Dle Schensula a LeCompte (2013) je zúčastněné pozorování metodou sběru dat, při které se výzkumník aktivně zapojuje do každodenního života lidí v terénu a pečlivě zaznamenává všechny reakce respondentů.

Pro svůj výzkum jsem využila zúčastněného pozorování ve 3 vietnamských rodinách, které mou osobu velmi dobře znají a nejsem tak pro ně cizí člověk. To je pro výzkum velmi důležité z hlediska toho, že se rodina chová přirozeněji než v přítomnosti naprosto cizího člověka. Získaná data jsem tak mohla obohatit i o své vlastní zkušenosti, neboť je mi prostředí vietnamských rodin více než známým prostředím, díky letitým přátelským vztahům s některými informátory.

Aktivně jsem s rodinami po dobu půl roku v rámci cca 300 hodin trávila svůj volný čas, zúčastňovala jsem se kulturních akcí, státních svátků a rodinných setkání, abych získala potřebné informace. Následně jsem s vybranými členy pozorovaných rodin provedla rozhovory.

Rozšiřující rozhovory

Pro uskutečnění výzkumu jsem si vybrala použití polostrukturovaného rozhovoru, který má za cíl rozšířit informace doložené zúčastněným pozorováním rodin. 5 rozhovorů s příslušníky z pozorovaných rodin byly následně obohaceny i o informace z dalších 5 rozhovorů od respondentů mimo pozorované rodiny. Rozhovory obsahují seznam otázek nebo témat, jež je nutné v rámci interview probrat. (Hendl 2005) Tato metoda ale stále poskytuje respondentům možnost vyjádřit své subjektivní názory a myšlenky v průběhu rozhovoru přirozeným způsobem, zatímco struktura bývá nezměněna.

Rozhovory probíhaly s respondenty v jejich místě bydliště, venku v parku a z časových důvodů s některými skrz online komunikační platformu Zoom. Jelikož respondenti byli ve svém přirozeném prostředí, dokázali se otevřít stejně jako respondenti, kteří poskytli rozhovory osobně. Všechny rozhovory byly nahrávány s předešlým souhlasem respondentů na diktafon a následně byly převedeny do písemné podoby, ze které jsem data mohla dále analyzovat.

Otázky pro rozhovory jsem rozdělila do 5 tematických oblastí:

1. Otázky zaměřující se na základní údaje o respondentovi a příchodu rodičů do České republiky
2. Otázky týkající se vlivu české kultury na vietnamské rodiče

3. Otázky charakterizující vztah mezi respondentem a rodičem
4. Otázky týkající se projevů rodičovské lásky a jejích vlivů

3.4 Výběr vzorku

Pro strategii výběru vzorku jsem zvolila určitou skupinu lidí, na kterou jsem se zaměřila podrobněji. Hlavním kritériem pro výběr bylo mít vietnamské rodiče a pobývat v České republice po dobu alespoň 5 let.

Celého výzkumu se zúčastnilo 10 osob, z toho 7 mužů a 3 ženy, ve věku 18–30 let. Většina z nich pochází z České republiky a absolvovala zde i studium. Zúčastněné pozorování probíhalo ještě před rozhovory, které se dělaly v rozmezí od února 2023 do dubna 2023.

Všichni respondenti byli vybráni účelově, s cílem co největší rozmanitosti v rámci typu respondentů. Abych zajistila různorodost výpovědí, zahrnuje do výzkumu jak muže, tak ženy. Ve výběru je například i respondent, který se ztotožňuje s LGBT skupinou, anebo dvě sourozenecké dvojice, které jeví rozdílné pohledy na danou problematiku.

Snažila jsem se o dosažení ucelenosti, nicméně každý respondent je charakterově odlišný, což není reprezentativní pro celou populaci druhé generace Vietnamců v ČR. Znamená to tak, že získané výsledky jsou platné pouze pro tento specifický výběr respondentů.

Abych zajistila ochranu soukromí respondentů, neposkytuji v práci jejich jména.

Charakteristika vzorku

Jak už bylo řečeno v minulých kapitolách, výzkumný vzorek pro kvalitativní výzkum je kombinací respondentů z pozorovaných rodin a respondentů mimo pozorované rodiny, kteří mi slouží čistě jen jako doplňující informátoři pro poskytnutí objektivních informací.

Výzkumným vzorkem mi byly tři rodiny s dětmi z druhé generace Vietnamců v ČR. Pro označení rodin byla v rámci anonymity použita písmena A, B, C, s širším rozšířením na členy rodiny v rozsahu A1-C7. Abych respondenty z pozorovaných rodin nezaměňovala s doplňujícími respondenty, použila jsem u nich označení pomocí čísel 1-6. Respondenty jsem následně rozřadila do tabulek níže.

Rodinu A tvoří v současné době 4 členové a to rodiče, kteří spolu s 2 dospělými syny, sdílejí společnou domácnost. Rodiče podnikají v pohostinství, starší syn (25) pracuje jako prodejce zboží a služeb ve velkoprodejně a mladší syn (23) je živnostníkem v oblasti stavebnictví. Rodiče se znají již z Vietnamu, následně oba migrovali do Evropy díky pracovním příležitostem, matka nejdříve na Slovensko a otec do ČR. Oba se poté vrátili zpět do Vietnamu, kde se vzali a následně se rozhodli vrátit se znovu do ČR.

Rodinu B tvoří v současné době 5 členů. V jedné domácnosti tak žijí rodiče se 3 dětmi. Rodiče podnikají v textilu, nejstarší dcera (28) poskytuje kosmetické služby, mladší dcera (21) stále studuje vysokou školu v oboru ekonomie a nejmladší člen rodiny syn (13) studuje základní školu. Rodiče se přistěhovali do ČR za prací už v 18 letech, během 80. let. Nejstarší dcera s nejmladším synem se následných rozhovorů nezúčastnili.

Rodinu C tvoří v současné době 4 členové. Ve společné domácnosti žijí rodiče společně se 2 dětmi. Rodiče pracují ve fabrice, v automobilovém odvětvím. Dcera (23) studuje vysokou školu zaměřenou na vzdělávání dětí a mladší syn (18) pracuje ve fabrice v odvětví interní logistiky. Rodiče přiletěli do ČR za prací během 80. let.

Tabulka 1: respondenti z pozorovaných rodin

A	1	muž	25 let	pracuje
	2	muž	23 let	pracuje
B	3	žena	21 let	studuje
C	4	žena	23 let	studuje
	5	muž	18 let	pracuje

Tabulka 2: respondenti mimo pozorované rodiny

1	muž	28 let	pracuje
2	muž	23 let	pracuje
3	žena	23 let	studuje
4	muž	25 let	pracuje
5	muž	22 let	studuje

4. Vyjádření rodičovské lásky ve vietnamské rodině žijící v ČR

Rodičovská láska je základním kamenem pro vytváření zdravých rodinných vztahů a je klíčová pro správný psychologický vývoj dětí. V praktické části práce se tak zaměřím na způsoby, kterými vietnamští rodiče vyjadřují lásku svým dětem, a zda to může nějakých způsobem ovlivnit jejich děti.

4.1 Vietnamská rodina

Příchod Vietnamců do ČR

Důvodem tak četné migrace byly v letech 1979 a 1980 smlouvy, které umožňovaly příchod nových učňů a praktikantů do Československa. Pobyt byl dohodnut na 7 let pro učně a na 4 roky pro praktikanty s možností prodloužení. Vietnamci byli zařazováni zejména do nelákavých oborů jakými bylo strojírenství a spotřební průmysl. V letech 1980-1983 sem přišlo 30 000 až 35 000 Vietnamců. V roce 1985 zde pobývalo už jen zlomek, a to 19 350 Vietnamců, většinou to byli muži. Po roce devadesát se počet Vietnamců v ČR znovu začal navyšovat, a to také díky otevření hranic na západ po roku 1989 a možnému založení s.r.o., tedy pokud byl spoluvlastníkem český občan. (Kocourek, 2008) Mnoho Vietnamců v tom vidělo hlavně finanční benefit.

Zmínku o příchodu Vietnamců v 80. letech považuji za důležitou, jelikož jsem ve svém výzkumu zjistila, že všichni respondenti, se kterými jsem hovořila, pocházejí z rodin, které přišly do ČR za prací právě v 80. letech. Mnozí z respondentů mi sdělili, že příchod do ČR byl pro jejich rodiče velmi obtížným obdobím. Byli vystaveni řadě nových změn a museli čelit hlavně novému jazyku. Ačkoliv spousta rodin tu žije už přes 30 let, vietnamští rodiče se stále potýkají s problémy, například komunikací v českém jazyce.

„Přijeli kvůli práci. Táta ji tu dostal, protože sem posílali Vietnamce, aby oni se něco naučili a pak to přinesli zpátky do Vietnamu. Takže táta tady byl a rovnou tady zůstal, protože se tady má asi líp. (...) mamka to stejný, ale ta byla na Slovensku.“

(resp. A2, muž, 23 let)

„Rodiče se znají z Vietnamu, ale to manželství je domluvené. Není to láska jako láska, spíš v tom viděli benefit. Tatka benefitoval z toho že má ženu a mamka v tom viděla příležitost, jak odletět do Česka, protože peníze. (...) Tož táta tu byl kvůli bráchovi, rozjžděl firmu nebo co. Tatka byl v té době na tom

finančně řekněme hodně dobře a mamka zas pocházela z chudší rodiny a viděla v tom příležitost, jak pomoci své rodině, takže táta ji poskytl ty finance a díky tomu přiletěla.“

(resp. 5, muž, 22 let)

Většina respondentů uvádí, že jejich rodiny se spíše věnují podnikání a samostatné živnosti, než aby měly klasický pracovní poměr, ke kterému je pro občany třetích zemí vyžadována registrace na Úřadech práce. Z důvodu časového vytížení při podnikání a následném zvažování využití babiček na hlídání (viz. kapitola 4.3) mi přijde vhodné zmínit, o které podnikání Vietnamci v ČR nejvíce projevují zájem

„Tátka je v důchodu, mamka dělá textil.“

(resp. 5, muž, 22 let)

„Mají hospodu“

(resp. A2, muž, 23 let)

„Táta dřív vozil zboží na hranice s Německem a měli vždycky ty stánky se zbožím. Pak měli na Sapě stánek s hadrama, ten shořel. Takže museli začít od nuly. Pak otevřel táta bistro s českým jídlem. A od roku 2005 máme bistro a pak se to změnilo v krám s potravinami.“

(resp. 4, muž, 25 let)

„Tátka má obchod s oblečením a mamka má obchod se smíšeným zbožím.“

(resp. 3, žena, 23 let)

4.2 Komunikace ve vietnamské rodině v ČR

Komunikace je velmi důležitá, jelikož formuje vztahy v rodině. Zejména pokud je v rodině člen, který lásku dává nebo přijímá skrz již zmiňovaná slova ujištění nebo pozornost.

Při komunikaci je důležitý jazyk, kterým mluvíme a vyjadřujeme se. Jak už bylo řečeno, většina Vietnamců, kteří se přistěhovali do ČR, má s českým jazykem problémy. V mnohých případech jsou rodiče od rána do večera zavřeni v práci, a tak jim nezbyvá dávat své děti do péče českých babiček na hlídání, které na ně už v poměrně malém věku mluví jenom česky.

„Já sem tam byl v podstatě furt. Všechno český mám od ní.“

(resp. 1, muž, 28 let)

Jejich vietnamština se tak pomalu omezuje a vytrácí na úkor většího používání češtiny. Tím vzniká jazyková bariéra mezi rodičem a dítětem. Některé děti na to mohou reagovat skrz jimi vytvořený blok, který jsem například vyzorovala u staršího syna v rodině A, a následně mi to bylo v rozhovoru s ním potvrzeno. Vytvořil si blok k mluvení ve vietnamštině, ne jenom s rodiči, se kterými skoro vůbec nekomunikuje a mají k sobě tak chladnější vztah, ale i se všemi ostatními Vietnamci v jeho okolí. Jeho důvodem je pocit studu za úroveň své vietnamštiny. U mladšího syna, který je charakterově velmi odlišný jsem vyzorovala snahu komunikovat s rodiči, i přes stejně špatnou úroveň vietnamštiny.

„Vietnamsky tolik neumím. (...) Mám anxiety attacks, když se musím bavit s někým ve vietnamštině.“

(resp. A1, muž, 25 let)

„Štve mě doslova, že rodiče používají česká slova, když se bavíme. Kvůli tomu neumím dobře vietnamsky a nerozumím lidem, třeba na akcích. A vypadávají mi slovíčka, ale snažím se s nima aspoň mluvit.“

(resp. A2, muž, 23 let)

„Většinou mluvíme vietnamsky, dorozumím se s rodičema základy, ale není to úplně, že bych vietnamštinu uměl na sto procent.“

(resp. C7, muž, 18 let)

„Máme to tak půl na půl. Česky i vietnamsky.“

(resp. 3, žena, 23 let)

Existují samozřejmě výjimky, kdy jsou děti obklopeny jen vietnamskými přáteli nebo kdy jejich rodiče i přes pracovní vytížení dbají na to, aby jejich dítě stále umělo komunikovat vietnamsky jako rodiče. První výjimku mi potvrdil respondent 4, který mi povídal o svém životě v Pražské tržnici Sapa, kde byl obklopen jenom vietnamskými kamarády. Také sdělil, že s rodiči musí mluvit jedině vietnamsky.

„Naši jsou furt Vietnamci, ale v tom hraje ten věk. Já mám vlastně rodiče ve věku prarodičů. Mýmu táto je přes sedmdesát a můj mámě přes šedesát. Takže se bavíme jenom vietnamsky, my neprohazujeme vůbec česká slova. Spoustu kamarádů, co znám, tak má daleko mladší rodiče a co tak vim, tak ty už tou českou kulturou trochu šmrncí sou. Ale moje rodiče ne, to je starší generace.“

(resp. 4, muž, 25 let)

Následně jsem dokázala v rodině C vyzorovat zmiňovanou výjimku vlivu české kultury na používání češtiny u rodičů, kterou v rozhovoru respondent 4 popisuje. Na všech oslavách, kterých jsem se zúčastnila, byli rodiče v rodině C velmi otevření ke komunikaci semnou pouze v češtině, i přesto že vietnamštině rozumím. Podobnou situaci popisuje i v rozhovoru dcera těchto rodičů.

„My máme hrozně zničený jazyk, mluvíme napůl česky a napůl vietnamsky. A ono už to není jen jednostranná záležitost. Ale už si všímám, že i rodiče mluví podle toho, jak se jim to hodí a aplikují to i při rozhovorech s prarodičema, kteří jim nerozumí.“

(resp. C6, žena, 23 let)

Témata v rozhovorech s vietnamskými rodiči

Během mého pozorování vietnamských rodin jsem si také uvědomila, že jazyková bariéra dost ovlivňuje témata, která se vyskytují v konverzacích s rodiči. Mnohdy děti nedokáží mluvit do hloubky o tématech nebo se vůbec svěřit svým rodičům, protože na to nemají potřebnou slovní zásobu. V těchto případech je jen na dítěti, jak moc se tím nechá ovlivnit a zda bude chtít s rodičem komunikovat i přes možná nedorozumění, která se v průběhu jejich rozhovoru mohou naskytnout.

A samozřejmě tam je blok, co se týče jazyka mezi náma. Jsou věci, který nedokážu říct ve vietnamštině a v tom momentě ztrácím kontrolu nad tím, aby to znělo a vychytalo to, co v tu chvíli fakt cejtím. Takže ji to překládám. Je to omezující. Mamka mě pochopí, ale je to frustrující, že nedokážu mluvit o nějakých tématech. (...) Omezuje mě to, ale nevystrašilo mě to natolik, abych s mamkou vůbec nemluvila. Fakt si pomůžem tím překladačem nebo popisováním.“

(resp. C6, žena, 23 let)

Kde komunikace probíhá

Mezi vietnamské tradice, které se dodržují, patří každodenní setkávání s rodinou u večeře. Rodinné večeře hrají pro vietnamskou rodinu významnou roli, je to něco jako sváteční záležitost pro rodinu, aby se setkala a sdílela společné zážitky z celého dne. Během večeře se často diskutuje o aktuálních událostech, rodinných záležitostech a plánech do budoucna.

Při mém pozorování jsem si ale nemohla nevšimnout dvou jevů. Prvním byl jev, kdy pro rodinu je společná rodinná večeře tím nejdůležitějším bez čeho by se den nemohl obejít a druhý jev byl pravým opakem, kdy rodiče buďto nestíhají a jsou zavřeni v restauracích a večerkách nebo jsou v rodině zvyklí jíst odděleně.

U rodiny B jsem se zúčastnila přibližně 20 společných večeří, při příležitosti oslav sportovních vítězství jejich dítěte, narozeninových oslav členů rodiny nebo obyčejných rodinných večeří v rámci běžných večerů. Vietnamci jsou známi svojí pohostinností, a proto jsem se při každé takové příležitosti cítila jako člen jejich rodiny. Nebylo chvíle, kdybych se cítila nevitána nebo v pozici, že bych se cítila, že tam nepatřím. Také mi je z mého pozorování patrné, že zejména vietnamské matky projevují lásku dětem skrz přípravu oblíbených jídel jejich dětí. (viz. kapitola 5.4)

„Večeře je čas, kdy se celá rodina můžeme sejit. Jinak oni celý den pracují a brácha je ve škole a já sem pryč. Takže ten čas byl, kdy můžeme sedět a mluvit. Jenom když jsou nějaký neshody, tak já to řeším většinou až po večeři. Aby to nepokazilo chuť na jídlo a tu večeři.“

(resp. B3, žena 21 let)

Na druhou stranu jsem se u rodiny A zúčastnila i takových večeří, které byli dosti opačného charakteru než u rodiny B. V rodině A je zvykem, že jeden z rodičů uvaří jídlo a druhý dohlížel na hospodu. Následně se svolali synové a jedlo se rozděleně bez rodičů, kteří museli dohlížet na hospodu.

„U jednoho stolu se rodina neschází. Jen při oslavách nebo jiných příležitostech.“

(resp. A2, muž, 23 let)

V rodině C jsem se žádných večeří nezúčastnila, protože mi bylo řečeno, že si na to nepotrpí. U dalších respondentů byly odpovědi podobné, bylo mi řečeno, že spolu komunikují v rámci pomáhání v zaměstnání jejich rodičů.

„U nás nefungují žádný moc oslavy, večeře a tak. My si ani nelpíme na nějakých tradicích. Tam sme taky všichni selhali.“

(resp. C6, žena, 23 let)

„Večeře už spolu moc netrávime. Sme už starší a každej si dělá, čo potrebuje.“

(resp. I, muž, 28 let)

„Volnej čas sme spolu trávili v krámu. Prostě učíš se, neučíš se? Tak pojd' do krámu.“

(resp. 4, muž, 25 let)

4.3 Výchova

Klíčovým jevem, který se vyskytl v průběhu rozhovorů byla výchova, kterou zvolili rodiče dětí druhé generace. Ukázalo se, že výchova má markantní vliv na vztahy v rodině a následné vnímání projevů lásky od samotných rodičů.

České paní na hlídání

Českou paní na hlídání se ve vietnamské kultuře označuje žena, obvykle tzv. babička nebo teta, která má na starosti péči o děti vietnamských rodin. Tyto ženy mohou být závislé na státní podpoře, neboť mohou být na rodičovské dovolené, být nezaměstnané nebo již být v důchodu. Často se stává, že chůvou je žena v důchodovém věku, ale tato situace není striktně daná. (Souralová, 2015, 814) Tato práce vyžaduje vysokou míru časového nasazení, protože vietnamští rodiče obvykle pracují celý týden, včetně víkendů a nemají dostatek času na věnování se svým dětem. V takovém případě mohou být děti v péči babiček na hlídání 3 hodiny denně s tím, že jdou večer domů anebo u nich mohou strávit celý týden. (Souralová, 2012, 43)

V rámci svého výzkumu jsem získala informaci, že během svého dětství všichni moji respondenti měli alespoň jednu paní na hlídání. Tudíž jsem měla možnost také pozorovat vliv tohoto vztahu na jejich vnímání rodičovské lásky v pozdějším věku. Překvapivým zjištěním u těch, kteří si pamatují tuto dobu bylo to, že tyto paní na ně určitý vliv měly. Respondenti totiž zaznamenali, že když byli malí, jejich české chůvy je objímaly a projevovaly jim takto náklonnost. Je dost možné, že v dětství pak tyto projevy začali očekávat také u svých rodičů. Někteří však k této formě projevu lásky neměli a do teď nemají vztah, což může být jedním z důvodu ochladnutí vztahů, které zmiňuji později v této práci.

„Ano. Když mi byli 4 nebo 5 let. A vůbec si nepamatuji ani jejich jména. Staraly se o nás s bratrem jen, když rodiče nestíhali v práci.“

(resp. A1, muž, 25 let)

„Do 6 let jsem byl u české chůvy. (...) Furt mě objímala, chválila a neustále mě podporovali. A rodiče jsem viděl jen o víkendu. Oni pracovali, takže mě vyzvedli a v neděli jsem šel zase zpátky. Takže jakoby do 6 let jsem žil víceméně v české domácnosti.“

(resp. 5, muž, 22 let)

„Měla sem 2 babičky. Jednou do roka se vidáme. Objímaly sme se, brečely spolu. S rodičema tohle vůbec nejde. Je to divný.“

(resp. 3, žena, 23 let)

„Táta ani máma tam od ranýho věku nebyli. Sem měl 6 až 7 tet. Byli moc busy, protože podnikali. Mám kvůli tomu výpadek, protože se toho dělo tak moc, furt prostředí se měnilo. Pamatuju si jen, že sem často jezdil k nim a byl tam třeba několik dní. Měl sem tam spoustu hraček. Bylo to docela dobrý období, ale prý se mi často k nim nechtělo jezdit. Sem měl to, že sem se nechtěl oddělit od těch svých rodičů, že počkali až usnu a odvezli mě k tý tetě a probudil sem se jinde. Ale to už si nepamatuju, to mi teď nedávno někdo řekl. To mi bylo tak 7 nebo 10 let. A prej mě u některý nechali třeba týden, byla to relativně nová paní a pak prej přišli a našel mě táta úplně vyhublýho, prej v temným rohu. Že hned jak mě viděl, tak mě vzal a odešel. Ale to už si vůbec nevybavuju. Zřejmě si potom začali vybírat lidi od známých.“

(resp. 2, muž, 23 let)

Výchova rodiči

V rodině C respondentka často zmiňuje, že její rodiče nezapadají do klasického obrázku vietnamských rodičů a jsou více počestlí. A to zejména její matka, která by dle výpovědi respondentky se svým chováním ve Vietnamu už nezapadala. Když byla respondentka menší, výchovnou roli zastupovala její matka, která byla velmi striktní, zatímco její otec nebyl aktivním rodičem a neangažoval se ve výchově dostatečně natolik, aby si vybudoval se svými dětmi kladné vztahy. Ačkoliv jejich otce mají děti rády, z rozhovorů je patrné, že jeho absence v jejich dětství je stále ovlivnila. Respondentka mi také sdělila, že výchova ze strany matky přestala být striktní díky až vážné nemoci, kterou její matka prodělala, když respondentka byla na základní škole. Po úspěšné léčbě si uvědomila, že některé výchovné způsoby, na které dříve dbala jsou daleko méně důležitější než zdraví a štěstí celé rodiny. Následně při výchově syna od striktní výchovy upustila. Respondentka mi také sdělila, že jeho výchova byla už daleko volnější a mohl si dělat co chtěl, což mi i sám v rozhovoru s ním potvrdil. Rodiče pak na ně nekladli žádná očekávání. Respondentka se dokonce svěřila, že rodinu B, kterou zná od dob,

kdy byla ještě malá bere jako druhou rodinu. Důvodem je, to že na ni při návštěvách dohlížel otec z rodiny B, který na nějaký čas zastoupil pevnou mužskou ruku, kterou v mládí postrádala.

„Tatka vůbec nepadá do takovýho toho obrázku vietnamskýho rodiče, to samý i mamka. Si myslim, že to je jedna z věcí, co mě ovlivnila, že sem taková, jaká sem. Protože v naší rodině mám teď hlavní slovo já. Táta semnou nemusel leckdy souhlasit, ale nikdy si neuměl dupnout, neuměl zamnou přijít a říct tohle nebudeš dělat. On si stěžoval akorát mámě, ale pak semnou hraje, že mu to je strašně jedno. On nějak automaticky počítá s tím, že ho nerespektuju. (...) „Mamka měla velký požadavky, samý jedničky. Mi řekla, že když přijdu domů s dvojkou, tak mi zakáže flétnu. Dokonce mě i bila. No... táta celou výchovu přenechal mámě. (...) Byla hodně striktní, když sem byla malá. Táta nebyl v tomhle aktivní rodič. Pro mě (rodina B) představujou něco jako druhou rodinu a spoustu věcí který mi moje rodiče nebyli schopný dát, mi dali hrozně oni. Dost sme trávili čas, takže se mi jako i věnovali.“

(resp. C6, žena, 23 let)

„Na mě nějak přísný nebyli. Si myslim, že byli víc přísný na ségru.“

(resp. C7, muž, 18 let)

Na otázku, zda si myslí, že měla jejich výchova nějaký vliv na vztahy mezi nimi a rodiči, odpovídají respondenti z rodiny C následujícím způsobem:

„Jo určitě. S tátou v podstatě nula, nemluvíme spolu, hroznej small talk. Nemáme tak dobrej vztah spolu. A co se týče nějakýho mentálního zdraví, to vůbec s nim nerozebírám. S mamkou to je v posledních dvou letech dost intenzivní, že spolu probíráme fakt jako deep věci a mluvíme o všem.“

(resp. C6, žena, 23 let)

„Nedokážu se jim svěřit. Je to špatný, ale takle to mam nastavený a nehodlám to v nejbližší době nějak měnit. Máma je taková víc otevřenější a ukecaná a táta je takovej, je v podstatě jako já, to mam po něm, že sem uzavřenější“

(resp. C7, muž, 18 let)

V rodině A jsem se z rozhovorů s oběma bratry dozvěděla, že jejich výchova byla do jisté míry také uvolněnější. V rozhovoru se starším bratrem mi bylo řečeno, že si žádných nucených sezení u školních příkladů nebo omezování ve volnočasových aktivitách nepamatuje. Pokud byli oba potrestáni, bylo to pouze za běžné pubertácké chování. Respondenti následně zmiňují, že vietnamská výchova se projevovala v rodině A zejména ve velkých očekávání, která rodiče kladli právě na staršího bratra. Byla to očekávání v rámci dobrých studijních výsledků, vzhledu a celkově chování, kterým má jít příkladem mladšímu bratrovi. Bohužel nemohu

charakterizovat, zda tato očekávání byla charakteru zlepšení sociálního statusu rodiny mezi přáteli nebo čistě plnila úlohu chtít pro své dítě to nejlepší. To by byla spíše otázka na rodiče.

„Úplně nám nezakazovali věci. Nebyli tak striktní. Co slyším oproti ostatním, jak to měli, tak já jsem to měl v celku v pohodě. Ale nebyl jsem zrovna slušnej, takže když byl průser tak byl fakt průser. Jednou mi řekli ať si mám lehnout na postel, břichem dolů a sundat si kalhoty. Táta vytáhl takovou tu kovovou tyč na opejkání a třikrát mě tím mrsknul přes stehna. Ono se to ohnulo, tak to narovnal a fláknul mě znovu. Ale kvůli čemu si už moc nepamatuji, možná kvůli pozdnímu příchodu domů. Můj tatka pořád používal fyzický tresty, ale od střední školy přestal. Mamka dříve taky používala fyzické tresty, ale moc ne. Spíše pohlavky nebo na mě vzala hůlky. Slovně mě trestala taky. Slovní trest byl ten hlavní chod a fyzický ten dezert.“

(resp. A1, muž, 25 let)

„Táta nás mlátil klackem. Mamka byla víc něžná, ale když sme ji s bratrem štváli, tak taky dokázala bejt taková...“

(resp. A2, muž, 23 let)

Z rozhovoru se starším bratrem vyplývá, že ho tento styl výchovy velmi ovlivnil, a to zejména ve vztahu s rodiči. Respondent se svěruje, že nedokázal naplnit tato očekávání a má tak problém s rodiči začínat rozhovory a prohlubovat tak jejich vztahy, protože i do teď slychá, jak jsou rodiče s jeho osobností nespokojeni. Později byla na mladšího bratra kladena stejná očekávání v rámci toho, aby neopakoval stejné chyby. V jeho případě ale respondent nejevil žádné problémy s prohlubováním jeho vztahu s rodiči. V rodině A jsem si také všimla určitých způsobů chování staršího bratra. Ačkoliv se s ním rodiče snaží komunikovat, on takový zájem neopětuje a raději odchází bez toho, aniž by tento problém vykomunikoval a snažil se ho nějakým způsobem odstranit.

„Slyšel jsem hodně, že jsem líný. Mamka mi říká, že jsem hnusný. Říkají to, protože nesplňuji jejich očekávání. Mamce nesplňuji vzhled. Táta zas nadává, jak jsem hloupý s penězi. (...) Pak známky nebo to, že jsem dal maturitu až na podruhé. Nereagovali na to nějak úplně špatně, spíš já jsem na to reagoval hůř, protože se na to musí dívat. Pak když jsem ukončil vysokou školu. Ale celkově si myslím, že jsem zklamání. Kouřím, jsem hloupý a jako malý jsem dělal velké průsery. Vůbec si ani nejsme otevření, neříkáme si věci, který nás trápí“

(resp. A1, muž, 25 let)

„Na bráchu měli totální očekávání. Je to tím, že je starší. Ale on je zklamal. Táta pak byl jenom přísnější a hlídal, abych nedělal stejné chyby jako on. (...) Táta nás mlátil klackem. Mamka byla víc něžná, ale když sme ji s bratrem štváli, tak taky dokázala bejt taková...“

(resp. A2, muž, 23 let)

V rodině B se vyskytuje autoritativně vzájemný styl. V rodině se tak dbá na výchovu ale zároveň rodiče podporují děti v rozvoji jejich osobností. Respondentka zmiňuje rozdělení rolí rodičů ve výchově, kdy otec dbá na výchovu skrz používání striktních pravidel a matka dbá na studijní výsledky. Oba pak následně podporují děti v jejich zájmech. Respondentka z rodiny B mi sdělila, že když byla na základní škole nemohla nikam a musela se doma celý dny učit. Takový přístup se časem zvolňoval. Ze svého stráveného času v rodině B jsem vyzorovala stejný způsob výchovy, který rodiče používají i v případě nejmladšího člena rodiny, třináctiletého bratra respondentky. Přes týden se musí učit a chodit na zájmové kroužky a o víkendu se může setkávat s kamarády. V tomto případě ale vidím úspěch této výchovy, ačkoliv motiv rodičů může být čistě pro zlepšení sociálního statusu. Stále je vidět, že na všechny děti v rodině nastavený režim měl vliv, jelikož ho i teď do jisté míry dodržují, i přesto že jsou dvě děti ze tří v této rodině už dospělé.

„Moje mamka dohlížela na školu a učení a táta na výchovu, jako třeba, že bráchoj omezuje čas hrani na počítači. U mě to postupně uvolňovali. Furt se staraj, ale teď už to není, že nemůžu jít ven. Ale když sem byla menší, tak sem musela být na večeri doma a pak sem musela zůstat doma, protože sem se musela učit. Chtěli po mně dobrý známky. (...) Mamka mi furt říkala, že se musím chovat jako holka a být slušná, jako být slušná k hostům a slušná na veřejnosti. Že to je pro mě tak i pro ně. Oni mi vždycky říkali, že co by si lidi řekli, kdyžby tady jeho dcera ... koukej jak se chová a vypadá. A tohle není jenom na mě, ale na všechny. Na ségru i na bráchu. Je to ta image. Pro ně je strašně důležitý, jak je vnímaj ostatní.“

(resp. B3, žena 21 let)

Zbytek respondentů také vnímá svoji výchovu striktnější, plnou pravidel a očekávání, která museli splňovat, jinak by je rodiče potrestali. Zajímavým jevem je upuštění od striktnosti u mladších potomků.

„Když jsem se vrátil od chůvy k rodičům, tak jsem pak najel do té výchovy. Mamka mě prostě nutila psát vietnamsky a číst. Tatka mi pouštěl nacionalistický písničky (...) však má obraz i toho Hočimina doma. Zpětně mi vadí, teď u bráchy to už nedělaj, ale třeba jak mě vychovávali, tak mě vadí, jak mě omezovali. Sem třeba měl nějaké koničky a omezovali mě v tom, jestli v tom vidím smysl, (...) moc mě

nepodporovali, říkali, k čemu mi to bude, že škola je důležitější. Potom sem jim to dokázal, když sem třeba vyhrál nějaké medaile, tak najednou viděli v tom, že daří se mi, tak to je asi dobrý. Pak mě omezovali v tom, že základy v tom smyslu, že musím být v 6 doma, nemohl jsem chodit vůbec ven s kamarády. Jako do teď nevím, co v tom viděli. A pak hlavně to studium, do mě úplně jeli, že musíš se učit a když sem dostal čtyřku nebo pětku, tak sem se bál chodit domů, protože bych dostal výprask. Tatka na mě nikdy nesáhl, jakože by mě zbil nebo tak, prostě tam byl, ale mamka mě bila takovým tím dřevěným. A třeba mě bila do osmičky nebo devítky na základce, takhle dlouho. Pak už mě to nebolelo. Pak už začla psychicky vydírat. Strašila mě budoucností, že ze mě nic nebude, když nebudu studovat, že musím na vysokou, že musím na gympl. Prostě mi nastínila moji budoucnost, profesní nebo studijní. A pak co se týče lásky, tak tam nepřišlo vůbec v úvahu, že bych s někým chodil během základky nebo střední.“

(resp. 5, muž, 22 let)

„To, že sem chtěl jít večer ven, tak to vůbec neexistovalo. Nemohl sem fakt nikam. Nemohl sem ani na diskotéku a tak. Si myslím, že mě to ovlivnilo způsobem, že mě se ta vlna vyhla, nějaký party life a tak a kvůli tomu sem takovej dospělejší. Spíš mě to posunulo tam, kde sem dneska. Dokážu se o sebe postarat, mám nastavený cíle a tak. A docela mě i zaráželo, že spousta mejch kamarádu vůbec nechápali, jak zařídit takový banální věci. Kam vlastně mám jít, abych si obnovil pas třeba. Já sem musel být samostatnej už odmalička. Sem musel poslouchat. To nebylo jako u ostatních rodin, že přijdu domů, budu mít vypráno od mamky. Ne, to sem si musel dělat všechno sám. Jo a vždycky mě vyhrožovali, že mě vyhodí z baráku, když nesplním něco.“

(resp. 4, muž, 25 let)

4.4 Projevy rodičovské lásky

Vlivy na vyjadřování rodičovské lásky k dětem

Během rozhovorů s druhou generací se vyskytla otázka, zda způsob, jakým jejich rodiče vyjadřují lásku, může být ovlivněn kulturou a lidmi, se kterými žili ve Vietnamu nebo později v České republice.

Zjištění ukázala, že způsob, kterým rodiče byli vychováni svými rodiči ve Vietnamu měl největší dopad na formu, kterou oni následně vyjadřují lásku svým dětem v ČR. Zejména pak v případech, kdy rodiče dorazili do ČR v dospělosti a jejich výchova tak byla formována především ve Vietnamu, kde se v tradiční vietnamské kultuře očekává, že rodiče budou spíše autoritářští a nebudou vyjadřovat své city příliš často než v ČR, kde se více klade důraz na vyjadřování emocí a citů.

„Táta nezastupuje tu roli otce v tý rodině tak dobře. Protože prostě neznal lásku od svého otce, takže to jako neumí předat mně a mému bráchovi. Což si myslím je, ale nechci ho tím omlouvat, protože si myslím, že člověk má v životě dvě možnosti. Buďto máš ty lidi, co se vezou a naučí se jen to, co je rodiče naučí nebo se to naučí samy. (...) Babička byla taky taková chladnější na tátu, ale myslím si, že to je i o člověku. On má rád svoje pohodlí, nerad vychází z komfortní zony.“

(resp. C6, žena, 23 let)

„Ne, česká kultura je vůbec myslím neovlivnila. Je jedna paní, se kterou se baví, ale ta má manžela Vietnamce. A pak to jsou jenom hosté, prostě lidi, co znaj z hospody. Takže moc českých kamarádů nemaj. Ale jejich rodiče na ně měli stopro vliv.“

(resp. A2, muž, 23 let)

Nicméně byly zaznamenány i menší vlivy ze strany české kultury a českých přátel, se kterými se vietnamští rodiče setkávají. Zejména pak velký vliv mají na rodiče jejich děti, které do rodin vnesou nové prvky západního způsobu vyjadřování lásky, na které se rodiče pomalu adaptují a následně je také začnou používat.

„Ale ty Češi jako prostředí na ně mají vliv určitě, ve způsobu výchovy jako třeba to vnímám u svých mladších sourozenců, že jsou benevolentní vůči nim. Třeba já jsem vychován tradičně v přístupech a tak, ale ty mladší už takhle nejsou vychováni. Víc tím českým způsobem, tak půl na půl. Takže v té výchově to vnímám a třeba i v hodnotách co se týče třeba nehnat se tolik za penězma, víc jako zvolnit. (...) Přišlo mi, že se mamka otevřela k těm praktikám české výchovy, hodně no. U mladšího bráchy, ten vůbec neumí vietnamsky a je mu 11 a ten je třeba úplně jiný. On nemá problém se vůbec s mamkou svěřovat. Vše, co se stalo, co ho trápí si poví večer. Mamka mu říká, že ho má ráda a on nazpět, že ji má taky rád. A to sem nikdy jako nezažil. v tom vidím ten rozdíl, že mě vychovali jinak a jeho jinak. A ono se to pak projevuje tím, že můj brácha tak jako stmeluje tu naši rodinu. On nemá problém říkat ty víc intimní věci, že nás má rád jen tak. A tím, jak on je malý a roztomilý, tak mu to taky řeknou“

(resp. 5, muž, 22 let)

V rodině B jsem si také všimla a bylo mi to i potvrzeno v rozhovoru s respondentkou, že ona sama vnesla do rodiny objímání, polibky a celkově fyzickou náklonost, protože je zvyklá to dělat již s přáteli. Její rodiče si tohoto projevu lásky všimli a hned se adaptovali tím stylem, že teď když respondentka přijede na víkend domů ze školy, přijdou za ní, dají ji pusu a obejmou ji. Sami od sebe.

„Táta má svoji groupu třeba z posilky, ten je tomu hodně otevřený a jezdí na výlety, ale mamka vůbec nemá. Mamka spíš s Vietnamcema nebo zákazníci, co k nám chodí do krámu, tak s nima se baví, ale

není to tak že by chodili ven. Jo! Všimla sem si, že jak se s kamarádama objímáme, tak sme se začli objímat s rodičema taky, když sme se loučili a zdravili a začali si dávat pusy. Já to teda začala, ale do teď to děláme. Dokonce to udělali kamarádce, taky Vietnamce a ta se toho lekla.“

(resp. B3, žena 21 let)

Druhy projevů rodičovské lásky ve vietnamské rodině žijící v České republice

Na otázku, jakých projevů lásky si respondenti z rodiny A nejvíce všimají u svých rodičů, mi bylo už z pozorování rodiny A zřejmé, že se budou výpovědi obou bratrů velice lišit. A to z důvodu zmiňovaných vztahů mezi starším bratrem a jeho rodiči. Matka se velmi snaží projevovat lásku i staršímu z bratrů. Bylo to velice zřejmé i ve chvílích, kdy jsem v rodině byla přítomna. V čase oběda, kdy byli oba bratři pozváni k jídlu jsem vypožorovala, že jejich matka vyjadřuje lásku zejména fyzickým kontaktem. V prvním momentu, co matka uviděla mladšího bratra, tak ho poplácala po zádech a objala zezadu. Jeho reakce nebyla ničím zvláštní, protože mu tento projev nevadil. Dokonce poplácání matce několikrát vrátil zpět. Ve chvíli, kdy přišel druhý bratr, matka udělala to samé i jemu. Bohužel v tento okamžik došlo k nedorozumění, kterého si matka nemohla všimnout, protože její syn byl otočený čelem ke mně. Při jejich objetí jsem si všimla výrazu v jeho tváři. Nebyl zrovna příjemný a starší syn se následně od matky rychle vzdálil. Později mi v rozhovoru přiznal důvod jeho výrazu, který bohužel vysvětlil bez udání hlubšího vysvětlení. Dalšími projevy, kterých jsem si všimla zejména já, byla slova ujištění. Matka několikrát projevila svou náklonost mladšímu synovi, když ho nazvala slovem *giòi*.¹ Bylo to ve chvíli, kdy pomohl matce při práci v domácnosti. On si toho ale ani nevšiml.

Otec na druhou stranu nevyjadřuje lásku tak viditelnými projevy, kterých bych si všimla hned. Trvalo mi nějakou chvíli, než jsem si uvědomila fakt, že otec projevuje náklonost hlavně skrz rady, které synům poskytuje např. ve výběru nového auta nebo v businessu. Bohužel tento projev je z důvodu rozdílných názorů mnohdy příležitostí k hádkám, ke kterým také ve většině případů došlo.

*„Mamka jednou za čas obejmě, ale mně je to brutálně nepříjemný, od ní hlavně. Nevím proč. U táty si pamatuji jenom jednou, když jsem mu stáhl do počítače nějaký media player, aby se mohl dívat na filmy. A to bylo poprvé a naposledy, co mi kdy řekl, že jsem *giòi*. Jinak táta čeká, že tohle vím, že mě mají rádi.“*

(resp. A1, muž, 25 let)

¹ *Giòi* znamená ve vietnamštině chytrý, obratný, zdatný nebo dobrý.

„Táta mi pomáhá se všim, jako když něco potřebuju, tak se mi snaží poradit a poskytovat to. Ale máme hodně rozdílný názory na věci. (...) Mamka mě víc obejmá, víc se ke mně tulí, víc než k bratrovi, kterému to neukazuje tak často nebo se s ním nebaví tak často jako semnou. Ale on je uzavřenej.“

(resp. A2, muž, 23 let)

Na rozdíl od rodiny A je rodina B viditelnější v projevování lásky ke svým dětem. Je to hlavně z již zmiňovaného důvodu, kdy respondentka vnesla do rodiny západní způsob projevování lásky skrz objetí a polibky, který se naučila v českém prostředí. V rodině se ale vyskytuje hned několik dalších projevů lásky, kterých jsem si všimla a v rozhovoru na ně navázala. Matka projevuje lásku skrz jídlo, když dětem vaří jejich oblíbená jídla. Je i velmi časté, že matka dětem připraví a přinese plné misky ovoce do pokoje. S otcem děti podporují ve všech jejich aktivitách a sám otec je vozí na kulturní a sportovní akce nebo výlety. Snaží se i zúčastnit všech sportovních utkání. Měla jsem dokonce i možnost se s rodinou zúčastnit jednoho z utkání v házené, kde tým jejich syna vyhrál první místo. Následně se výhra oslavila velikou večeří, kde nechyběla oblíbená jídla, právě jejich syna. Při pozorování jsem si všimla, že v rodině B vládne dobrá atmosféra. Rodiče si zakládají na štěstí svých dětí a dávají to také viditelně najevo. Po skončení mého pozorování rodiny B mi ještě respondentka dokázala poskytnout důležitou informaci, když jí její otec projevily lásku slovně a řekl jí *yêu lám*.²

*„Mamka mi pořád vaří, říká mi, že bych měla být na dietě a zhubnout, ale stejně mi podává pořád jídlo. Ve všem mě podporují, cokoliv, co sem chtěla, tak mi to umožnili. Když sem chtěla hrát na kytaru, tak mi k Vánocům koupili kytaru anebo když sem chtěla chodit tancovat, tak mě nechali chodit. Ale když mě tohle povolili, tak pořád, že škola a učení. Ale všechno mi povolili, abych se rozvíjela. A to stejný dělaj s bráchou. Cokoliv on chtěl tak mu to koupili, třeba věci na malování. (...) Mamka to hodně projevuje ale jídlem. Uvaří mi moje oblíbený jídlo, když přijedu nebo když brácha vyhrál turnaj, tak taky. (...) A vlastně i slovně, ale je to vždycky strašně random. Táta mi řekl *yêu lám* teď nedávno.“*

(resp. B3, žena 21 let)

V rodině C pro mě bylo nejobtížnější pozorovat projevy lásky. Bylo to hlavně z důvodu toho, že rodina spolu netráví mnoho času. Nejí spolu společné večeře a nesetkávají se tak často doma jako to je zvykem v jiných vietnamských rodinách. Mohla jsem ale stále mít možnost se zúčastnit akcí, na které mě rodina C brala s sebou. Všimla jsem si pouze fyzického kontaktu, který matka projevovala své dceři. V pozdějším rozhovoru mi bylo potvrzeno, že matka je

² *Yêu lám* znamená ve vietnamštině miluji tě.

kontaktní typ a má ráda přítomnost svých dětí. Respondentka také zmínila, že jim matka dokáže lásku projevit i slovně. Později respondentka zmiňuje, že otcovy projevy jsou složitá záležitost pro ni i pro celou rodinu, protože nebyl aktivním rodičem, stranil se a během jejich dětství neměl zrovna pozitivní vztahy s matkou. Vidím tak vliv tohoto chování na obou respondentech z rodiny C, protože z rozhovoru vyplynulo, že s otcem do teď nemají dobré vztahy. Respondenti se ale shodují na tom, že se v poslední době otec snaží projevovat svou náklonost vůči nim například tím, že začal projevovat větší starost o ně a potřebu s nimi trávit čas, třeba jen i skrz komunikaci. Bohužel i přes takovou snahu, se respondenti svému otcovi neotevívají a přijímají tento projev velmi nejistě.

„V posledních měsících, co žiju od rodičů, tak táta to vyjadřuje trošku víc než dřív. Že mu tam nějakých způsobem chybím a tak. Stará se o mě, z té fyzický stránky. Takže furt do mě jede ať žeru a co mám žrát, teď mi psal nedávno, že by mi uvařil a přivezl, tak sem si toho vážila. Ale jinak nepřijde, neobejme, nepohladí. (...) Jediný co, tak mě bouchne nebo mi dá slabou facku nebo ani ne facku jako facku. (...) Když vidí, že sem na tom špatně v Praze, tak se zajímá. Takže za to sem ráda a toho si cením. Jen já sem teď hrozně zahlcená záští vůči němu, že ani nezaznamenávám ty dobrý skutky. Táta měl nějaký přešlapy, co se týče s mamkou. U mě to není nějakým způsobem ještě zahojený a já sem takovej člověk, že nezapomínám moc. (...) Si pamatuju jedine, kdy mi řekl, že mě má rád bylo, když byl ožralej. Se ožral omylem a brečel a furt mi dokola, fuj... furt mi dokola říkal, že mě miluje. Ale to nebyl on, to za něj mluvil alkohol. (...) Mamka je ale naopak od tatky snaživá. Ta je kontaktní, extrémně. Ona občas zpochybňovala, jestli ji vůbec mám ráda. To mě zarazilo a mrzelo mě to. Ale od té doby, co k ní už taky nemám žádnou zášť a všechno sme si vyřikaly, tak sem i víc otevřenější a zajdu si k ní do postele, lehnu si a obejmu ji. Protože to potřebuje. Ona se furt chce s námi mazlit, ale nikdy sme ji to my nedokázali dát. Mamka mi i říká mẹ yêu con lăm³.“

(C6, žena, 23 let)

„V poslední době na tátoj vidim, že se snaží víc semnou mluvit, ale já sem vlastně takovej, že s nim moc nepotřebuju mluvit. Potřebuju na něj mít náladu. Třeba ve dvanácti bych to víc ocenil. (...) Mamka mě poslední dobou chce objímat. Je mi to takový nepříjemný, ale nevím proč. (...) Z mé strany mi to je jako líto. Nevím, prostě sem uzavřenej. (...) Ani slovně mi to nevyjadřujou, nebo si to úplně nepamatuju“

(resp. C7, muž, 18 let)

³ Mẹ yêu con lăm znamená ve vietnamštině miluji tě. V doslovném překladu je pak mẹ (matka), yêu (milovat), con (dcera/syn), lăm (hodně).

Další respondenti zmiňují, že jim rodiče projevují lásku poskytováním materiálního zabezpečení a benefitů. Zejména kupováním různých materiálních věcí, které jejich děti chtějí, potřebují nebo v některých případech naopak nechtějí a nepotřebují. Rodiče tím mohou nahrazovat společný čas, který s dětmi netráví tak, jak by někdy chtěli. Takový projev lásky může vést k tomu, že dítě může být rozmazleno. Může ale také pociťovat nedostatek lásky i přes materiální projev lásky ze strany rodiče. Tato informace se mi potvrdila u respondenta 2, který mi povídal o svém životě. Jeho matka nebyla v jeho životě aktivní, protože věnovala většinu svého času podnikání. Uvědomila si to až v momentě, kdy byl respondent starší a končil střední školu. Společný čas si tak s respondentem vynahrazovala tím, že mu poskytovala materiální věci. Otec byl jediný, který ho vychovával, bohužel ne kvalitně. Otec mu dovolovat vše a neohlížel se na to, jaký to může mít vliv na jeho osobnost. Respondent mi sdělil, že vzpomíná na své chování z dob základní školy na jako velmi rozmazlené. Také sdělil, že si nevážil věci okolo sebe a nebyl dostatečně umírněn ve svém chování otcem, který vše přehlížel. Ke konci rozhovoru se respondent dokázal otevřít a sdělil, že se vztahy v rodině, hlavně vztah s matkou změnil ve chvíli, kdy se pokusil o sebevraždu. (viz. kapitola 4.5)

U mámi, ta byla absent, v podstatě byla pracovně furt ve Vietnamu. Ale když už tady byla tak tu lásku projevovala přes ty materialistický věci. To bylo jídlo, kupovala mi furt kfc, tím si vynahrazovala ten čas, co semnou netrávila. Od čtrnácti až do šestnácti nějak to bylo hodně oblečení, co mi kupovala. Když mi bylo pak víc, třeba osmnáct až do teď, tak to bylo i slovy. Sme si říkali, že se máme rádi. Sice ne často, ale občas. A i emocionální podporu mi pak dávala. Pak u táty to bylo, tak že ze začátku všechny ty materialistický aspekty, snacks, hracky a videohry mi kupoval. To byl i způsob jak sem se pak od nich uzavřel. Sem s tím měl dlouholetý problémy a byl sem závislej na videohrách. Výchovou to bylo určitě a i s tím způsobem jak se projevovali. Pak v pozdějším věku sme se s tátou uzavřeli do sebe oba. Párkrát, co si vybavuju za posledních osm let o Vánocích sme se obejmuli, ale vždycky to bylo awkward a fake, aspoň z moji strany. Táta to vnímal jako pure. Ale pamatuju si jednu situaci, kdy sem mu řekl, že sem se chtěl zabít a řekl sem mu, že ho mám rád. Jenže to prostě nebylo dobrý. V osmnácti sem pak no... málem spáchal sebevraždu.

(resp. 2, muž, 23 let)

„Oni ukazujou tu lásku uplně jinak, jako jiným způsobem, tím že ti nakupujou ty věci, co máš rád. Ale že by mně řekli někdy, že mě maj rádi nebo tak, to sem nikdy neslyšel. Nebo objetí, to sem nikdy neměl. To by bylo divné i teď se třeba jít obejmout s mamkou, asi bych reagoval divně. Nebo nevím jak bych reagoval. (...) Jako asi bych reagoval divně, jako kdyby mi řekla mamka, že mě má ráda. Pro mě by to byl strašně problém ji to říct nazpět, jakože mám ji rád ale říct ji to prostě, to bych asi nedal. Mě to

mrzí, ale zároveň oni mi to taky nedají najevo, ale zas jim to vracím tím, že jim pomáhám nebo taky skrze ty materiální věci, a to mi asi stačí, nemusíme si to říkat.“

(resp. 5, muž, 22 let)

*„Dřív mi mamka kupovala kabeličky, ale já na ty kabelky moc nejsem. Já nejsem moc materiální. (...)
Objali sme se s našima párkrát, jako na ruce bych to spočítala.“*

(resp. 3, žena, 23 let)

4.5 Pocit nedostatku nebo absence rodičovské lásky

Základní potřeby dětí jsou spojeny s láskou, pocitem bezpečí a pozorností. Tyto potřeby by pak měly být naplněny prostřednictvím citového pouta s rodiči. Je nepochybné tvrdit, že rodiče své děti nemilují, ale některé formy projevu, kterými rodiče dávají lásku najevo mohou být v různých obdobích věku dítěte nevhodné a nemusí odpovídat tomu, co dítě potřebuje. Dítě pak nemusí lásku dostatečně vstřebávat. Děti se mohou snažit potlačit svou emocionální nejistotu a stres pomocí náhradních forem rodičovské lásky, což je něco, co je nabízeno nebo co si sami najdou, jako jsou počítačové hry, sociální sítě, přejídání, kouření a další. Tyto způsoby mohou vést k závislostem, protože nabízejí snadný únik od problémů. Hlavně jsou dostupné, na rozdíl od skutečného, ale nedostupného rodiče. Dítě, které není dostatečně zásobeno láskou v požadované formě, může projevovat hněv a protestovat, přičemž rodiče mohou z tohoto chování svého dítěte být zmateni. Takové dítě může trpět dlouhodobou a intenzivní depresí, která v některých případech může trvat několik let. I když si můžeme představovat různá řešení, jedinou skutečnou pomocí je pozornost rodiče, kterou může dát už jedině v přítomnosti. (Litvák)

Ve svém výzkumu jsem u většiny respondentů zaznamenala určitý dopad na jejich duševní nebo mentální pohodu. Zaznamenala jsem 3 základní vlivy, které může mít pocit nedostatku nebo absence rodičovské lásky na dítě. Výsledky jsem zejména získala z následných rozhovorů, ve kterých jsem se doptávala na toto téma.

Vliv na psychiku dítěte

Z analýzy výsledků studie jsem zjistila, že nedostatek rodičovské lásky může mít značný vliv na psychiku dítěte. Je to jeden ze způsobů, kterým člověk může reagovat na nedostatek lásky ze strany rodiče v jeho životě.

Například respondent z rodiny A se v rozhovoru svěřil, že měl velké problémy s depresemi, které se snažil řešit i v rámci rodiny. Zdá se, že tento stav byl způsoben nedostatkem lásky a porozumění zejména ze strany matky, která mu neustále připomínala jeho špatné vlastnosti. Tento nedostatek pozornosti a lásky tak mohl mít vliv na jeho sebehodnocení a celkové sebevědomí, což mohlo vést k depresivním stavům a dalším psychickým problémům, které respondent uvedl. Respondent také zmiňuje, že se o jeho potřebách snažil rodiče informovat, bohužel oni nepochopili úplný záměr rozhovoru. Respondent nakonec dodal, že se snažil vyhledat i odbornou pomoc.

„Ovlivnilo, ale ne natolik. Myslel jsem si, že mi to chybí, protože jsem kvůli tomu měl deprese. Nejvíce mě ale ovlivnilo to, že mi mamka stále říká, že jsem hnusný. Mamka se asi snaží projevit, že mě má ráda, ale nevnímám to. (...) S mamkou to neřeším, ale tátovi sem se snažil vysvětlit věci, když jsme se rozhádali. To bylo zrovna v situaci, kdy sem mu pomohl odnést pytle rejže z auta dovnitř. Já sem čekal aspoň nějaký děkuju, který by řekl zpátky. Tohle jsem mu vysvětlil, když jsme se rozhádali, tak on mi řekl, že to musím vědět, že děkuje. Že to musím čekat a on mi tohle říkat nemusí, že mi děkuje a má mě rád a tak.“

(resp. A1, muž, 25 let)

Deprese je jedním z častých důsledků nedostatku lásky, jsou případy, kdy jsou děti plně negativních myšlenek a ztrácejí naději na zlepšení jejich pocitů. Pokusy o sebevraždu jsou tak jedním z možných výsledků ztráty naděje, bezmoci a pocitu odmítnutí rodičem. Druhý respondent, který uvedl psychické problémy, byl respondent 2. V tomto případě šlo i zmíněný pocit bezmoci, který vedl až k pokusu o sebevraždu.

„Určitě to bylo tím, co sem prožíval, jak se ke mně rodiče chovali, jak to vyjadřovali tu lásku a tak. Všechno dohromady. Ale možná to nebylo ani ne tak úplně tou rodinou, ale i mnou. A každé ti může říct jo, tak to si byl dítě, to si nemůžeš pamatovat. Ultimátně ten důvod, kterej mě dohnal v osmnácti k tomu pokusu o sebevraždu bylo to, že oni mě nějakých způsobem vychovali, pak sem měl ty negativní zlozvyky, neměl sem motivaci, kamarády, přátele, kterým bych se mohl svěřit. Nebyl sem kvalitní. Není to ale všechno jejich vina. I přesto že hráli velkej impakt, jako ta láska a výchova je důležitá v tomhle. Ale myslím si, že sem si ty věci měl vyřešit sám. Ale ve čtrnácti si to neuvědomuješ, že to si to máš nějak vyřešit v sobě. (...) Všechny věci dohromady i s tím principem, že ten nejsilnější pocit byl z té rodiny. Protože sem musel být jenom s tátou, prakticky sem přišel domů a byl sem v depresích. Komunikace s ním nešla. A strašná frustrace, že s tím nemůžu nic dělat. Nebylo to, že bych měl ty myšlenky pokaždý, spíš, když sem byl opilej. Sem brečel hodně i před kamarády. Pak sem si řekl, že to už nechci řešit a ukončím to. (Respondent následně popisuje pokus o sebevraždu) Pak když sem se

vrátil domů z léčebny, tak se začala snažit se o mě víc zajmat, chodila mě kontrolovat, ptala se mě. Začala se víc zajímat o mentální zdraví i. Pak sem o tom řekl táto, že sem měl záchvat a táta se mi vysmál. Měl k tomu blok a hlavně tomu nerozuměl, nebyl k tomu vychovanej, aby tomu rozuměl. Ale to neznamená, aby ses od toho odpojil a překonal naučený zlozvyky. (...) No a pak sem si přenastavil svoje myšlení a dal se dohromady no.

(resp. 2, muž, 23 let)

Vliv na vztahy v rodině

Výsledky z výzkumu ukazují, že nedostatek rodičovské lásky může mít vliv i na vztahy v rodině, zejména na otevřenost a fyzickou náklonnost. Tento vliv může být způsoben tím, jak rodiče projevují lásku svým dětem. Zda je pro ně projev lásky přítomný a vyjadřuje se otevřeně a bezpodmínečně, nebo zda je skrytý nebo vůbec neprojevován. Také absence rodiče ve výchově nebo fyzicky v rodině může mít vliv na vztahy v rodině a případně vést k potížím v komunikaci a interakci mezi jejími členy. Je důležité si uvědomit, že nedostatek rodičovské lásky může mít vliv na emoce i otevřenost dětí. To se následně může projevat zdrženlivostí v těchto projevech.

„Přijde mi hrozně divné je obejmout nebo říct, že je mám ráda.“

(resp. 3, žena, 23 let)

„Jak byli furt v práci, tak na mě neměli čas. Ale to jim jako zase nemůžu brát za zlý a ani to nechci, takže to chápu, ale prostě sem si na to zvykl být sám a když mi chce máma projevít lásku, tak je mi to fakt jako nepříjemný. A vadí mi to, že mi to je nepříjemný.“

(resp. C7, muž, 18 let)

Vliv na vztahy s blízkými kamarády dítěte

Nedostatek rodičovské lásky a pozornosti může ovlivnit nejen vztahy dítěte v rámci rodiny, ale také jeho vztahy s vrstevníky. Dítě, kterému v dětství nebyla dostatečně projevována láska nebo ji nepocíťovalo, může být náchylnější k navazování vztahů s novými kamarády. To může vést k různým sociálním problémům, jako je například nízké sebevědomí nebo pozdější závislost na kamarádech. Dítě se při nezdaru navázat vztahy, může cítit odmítnuto, nepochopeno a izolováno od ostatních. Tyto negativní zkušenosti mohou ovlivnit jeho vnímání vztahů a komunikaci s ostatními lidmi i v pozdějším životě, například při navazování romantických vztahů. Dítě, které neznalo fyzický kontakt jako jazyk lásky nebo slova ujištění,

tak nemusí tímto způsobem projevovat lásku svému partnerovi nebo případně i kamarádovi. To může mít za následek mnohá nedorozumění ve vztazích, v důsledku rozdílného chápání projevů lásky.

„Když sem byl mladší tak sem vnímal ten nedostatek. Ale teď zpětně si uvědomuju, jak mi to projevovali, sice ne slovně ale vím, že mě maj rádi, ale něco se stalo, že už sem asi dospěl a už mi to tolik nevadí. Teď vidím, že je to fajn jak mě vychovali, ale má to negativa v tom, že mi dělá problém samotnému vyjádřit tu lásku, říct jim, že je mám rád, obejmout kamarády. Ale dá se to naučit.“

(resp. 5, muž, 22 let)

„Je pro mě furt nezvyk od přítelovi rodiny, že se na mě stále ptají, pozdravují, chtěj mě vidět na kameře. Když přijedem, tak mi dávají pusy, když odjíždíme tak mi taky dávají pusy, objímají. Jako je to ale hezký.“

(resp. 3, žena, 23 let)

„Cejtím na sobě, že ten deficit lásky od táty tam fakt je. Takže já sem teď v pozici, kdy kopu kolem sebe a nechci to ani chápat. Ale je to něco, s čím se budu muset smířit sama, protože jinak nebudu mít zakončení a klid v sobě. (...) Můj taťka při porodu... mi mamka až teď nedávno řekla, že se mě štilil a nechtěl si mě ani pochovat. A podle mě dítě vnímá všechno. A tím že studuju to, co studuju, tak si myslím, že mám hrozně tedka trust issues. Je to něco co sem si odnesla z toho dětství a zaznamenala a děti nejsou blbý. Fakt nejsou. Všimaj si všeho, všechno cítí a potřebují tu lásku a je divný, když si s tebou ten nejbližší, v tomhle případě otec, když pomínu mamku, si nehraje nepovídá, nestará se. Jako neříkám že se nestará. On chodil do práce, makal, dřel, abychom měli, co k jídlu, ale v tom věku sem to ještě nedokázala ocenit. To, co sem potřebovala byl kontakt, a co se týče toho fyzického kontaktu, já se toho štilím. Mám ráda svůj safe place a pokud ten člověk neudělá první krok, tak já sama od sebe nejdu. Ale jakmile se mi člověk otevře, obejmě, tak já s tím nemám problémy. (...) Byla to dlouhodobá záležitost, a až potom sem měla terapeutku, ale neřekla mi nic nového.“

(C6, žena, 23 let)

„Neovlivnilo mě to nijak, nikdy mi nic nechybělo. V podstatě sem vždycky dostal to, co sem potřeboval, i když ne slovně ani tak, ale vím, že tam jsou pro mě. Takže já sem to třeba nikdy nepotřeboval slyšet, to že mě maj rádi. Protože tohle to v naší rodině vůbec není. Rodiče to nikdy neříkali, a tím pádem to i pro nás je to takový trošku divný. I v romantickym vztahu to tak je. Ty slova nenesou pro mě takovou tu váhu asi.“

(resp. A2, muž, 23 let)

Závěr

Téma bakalářské práce se zabývá problematikou vyjadřování rodičovské lásky ve vietnamské rodině žijící v České republice. Samotné téma není ještě zpracováno, a tak jistě najde praktické uplatnění.

Cílem této práce bylo zmapovat jakých projevů lásky je druhá generace Vietnamců v ČR schopna si u svých rodičů všimnout. Díky zúčastněnému pozorování a následným hovorům s dohromady 10 respondenty z vietnamských rodin se mi podařilo zodpovědět na všechny výzkumné otázky. Vzhledem k citlivosti daného tématu byl uplatňován empatická přístup a bylo nezbytné získání důvěry všech respondentů. Po získání důvěry byla setkání s respondenty a následné pozorování rodin velmi příjemná.

Výsledky ukazují, že každý člověk vnímá projevy lásky od svých rodičů individuálně a vypořádává se s nimi podle svých vlastních potřeb. Výsledky z rozhovorů a z pozorování rodin také odhalují, že způsob, jakým rodiče vyjadřují lásku, se liší v důsledku různých životních situací. Není možné zobecnit a tvrdit, že určitý způsob vyjadřování lásky platí pro všechny rodiče stejně. Proto je důležité si uvědomit, že každá rodina je unikátní a má své vlastní způsoby, jakými vyjadřuje lásku.

Můžeme ale říci, že způsob, jakým vietnamští rodiče vyjadřují svou lásku, může být ovlivněn jak kulturou, ve které vyrůstali ve Vietnamu, tak i kulturou, ve které se nachází nyní v České republice. Ukázalo se, že většina vietnamských rodičů stále vychovává své děti způsobem, jakým byli vychováni ve Vietnamu oni. Ve většině případů jsou tak i projevy lásky nevědomě převzaty z jejich dětství.

Výsledky rovněž ukazují, že se již v některých případech v rodinách druhé generace začínají vyskytovat západní prvky vyjadřování rodičovské lásky, které jsou přineseny především jejich dětmi. Je to odůvodněno tím, že jejich děti žijí v České republice od narození, a tak jsou pro ně takové projevy přirozenější. Neúmyslně je pak vnášejí do svých rodin. V některých případech byl zaznamenán i další vliv na vietnamské rodiče, a to ze strany jejich českých přátel. Vietnamští rodiče u nich mají možnost vidět otevřenější pohled na výchovu a následné projevy lásky vůči svým dětem, které pak přijímají za své.

Domněnka, že láska ve vietnamském prostředí je hluboko skrytá za činy, kterých si mladá generace málo všímá, není zcela přesná. Na základě tohoto výzkumu bylo zjištěno, že druhá

generace si je velmi dobře vědoma projevů lásky od svých rodičů. Lze ale znovu říci, že projevy lásky jsou velmi individuální a mohou se v různých rodinách lišit, zvláště pak ve vnímání těchto projevů druhou generací. Komunikace a vzájemné porozumění jsou klíčové pro vztahy mezi rodiči a dětmi. Typ výchovy hraje také důležitou roli ve vnímání projevů lásky druhou generací.

Kromě toho bylo z výzkumu zjištěno, že se ve vietnamských rodinách v ČR vyskytují jak fyzické projevy lásky, tak slovní projevy lásky. Fyzických projevů si je druhá generace často vědoma na rozdíl od těch slovních, které nebývají tak častými u vietnamských rodičů. V některých případech se stává, že děti nechtějí nebo nevidí některé projevy, protože na to nejsou zvyklé. Například v dětství jim vyjadřování lásky skrz slova ujištění, tím že jsou šikovné nebo chytré, nebyla moc projevována. Když jim to je v jejich dospělosti vyjádřeno, ignorují to nebo to neberou za projev lásky. Výsledkem je tedy často popírání skutečnosti a vážnosti těchto slovních projevů.

Druhá generace si je vědoma i činů a služeb, které pro ně dělají jejich rodiče. Mnoho z nich si uvědomuje, že to, co rodiče dělají, je projevem právě lásky. Rozumí tomu, že i přesto že rodiče nevyjadřují lásku slovně, tak ji mohou prokazovat skrze své činy, které mohou nabývat různých forem. Ve výzkumu se objevuje mnoho těchto projevů, jakými jsou například vaření oblíbených jídel pro své děti nebo podporování dětí ve volnočasových aktivitách. Výzkum ukázal, že většině rodičů záleží na svých dětech a snaží se jim poskytnout nejlepší možnou budoucnost.

Dalo by se ale říci, že vietnamští rodiče nejčastěji vyjadřují lásku svým dětem skrz podporu, zejména tu materiální. Vyskytlo se opět více možností tohoto projevu. Rodiče to projevují například tím, že půjčují svým dětem peníze pro začínající podnikání, nebo tím, že kupují věci, u kterých si rodiče myslí, že je jejich děti potřebují nebo chtějí. Tento způsob vyjadřování lásky může být však problematický, protože mnoho dětí to může brát negativně a cítit se, že si je jejich rodiče kupují. Dále bylo zjištěno, že některé děti mohou strádat v momentě, kdy se tento projev používá jako primární. Je to zejména u dětí, pro které jsou v určitém období důležitější například fyzická objetí nebo slova ujištění a podpory. Pokud tyto potřeby nejsou uspokojeny, mohou se cítit opuštěné a mít pocit nedostatku lásky. Rodiče by proto měli být citliví na potřeby svých dětí a snažit se vyjadřovat lásku různými způsoby, které budou odpovídat potřebám a preferencím konkrétního dítěte.

Tímto bylo zjištěno, že mezi dětmi druhé generaci se tak často objevuje pocit nedostatku nebo absence rodičovské lásky. Tento nedostatek se však nemusí týkat každého jednotlivce, ale jen některých případů. Základní potřeby dětí jsou totiž spojeny s láskou, pocitem bezpečí a pozorností, kterou rodiče dětem dávají. Když tyto potřeby nejsou rodiči naplněny, na dítě to může mít pozdější vliv v budování jeho vztahů v životě. Je tak velmi důležité, aby se děti cítily milované již od útlého věku.

Mezi častými dopady na děti se objevují dopady na psychiku dítěte, nadále na jeho vztahy v rodině a vztahy s jeho přáteli. Jak bylo řečeno, důsledky nedostatku rodičovské lásky se mohou projevit v pozdějším životě dítěte. Ti, kteří se cítí odstrčeni a nedostávají dostatečnou pozornost od rodičů, mohou mít problémy s navazováním mezilidských vztahů, mohou mít také nízké sebevědomí nebo procházet různými fázemi duševních nemocí.

Obranným mechanismem mnoha dětí jsou v těchto situacích různé fáze deprese. Tyto děti mohou procházet obdobím plným negativních myšlenek, kdy ztrácí naději na zlepšení své situace. V některých extrémních případech může dokonce dojít k pokusům o sebevraždu způsobeným těmito pocity. V těchto případech většinou děti neřeší situaci s rodiči, ale raději hledají odbornou pomoc, která ale nemusí vždy zaručit výsledky.

Nedostatek rodičovské lásky pak může mít vliv i na vztahy v rodině. Konkrétně se jedná o otevřenost a fyzickou náklonnost mezi rodinnými příslušníky. Způsob, jakým rodiče projevují lásku svým dětem, může mít na tyto vztahy velký vliv. Pokud je projev lásky přítomný a vyjadřuje se otevřeně a bezpodmínečně, vztahy jsou zpravidla lepší. Naopak skrytý nebo vůbec neprojevovaný projev lásky může vést k potížím v komunikaci a interakci mezi členy rodiny.

Pocity nedostatku lásky mohou mít negativní dopad nejen na vztahy dítěte v rámci rodiny, ale také na jeho vztahy s vrstevníky. Děti, které nezažily dostatek lásky v dětství, mohou být náchylnější k budování nových zdravých vztahů se svými vrstevníky. To může vést k různým sociálním problémům, jakými je nízké sebevědomí nebo v případě už vzniklých přátelství závislost na kamarádech. Tyto negativní zkušenosti mohou ovlivnit jejich vnímání vztahů a komunikaci s ostatními lidmi i v pozdějším životě, například při navazování romantických vztahů, ve kterých mohou jejich partneři strádat na pocitu nedostatku lásky.

Myslím si, že v posledních letech se problematika rodin v rámci jejich vnitřních vztahů, výchovy, lásky a popsáných vlivů na děti dostává do popředí pozornosti a stává se to tak

tématem, které se ve společnosti více probírá. To platí i pro asijské společnosti, které jsou obecně považovány za kontroverzní, a ve kterých je problematika psychického zdraví stále tabu.

Tím, že tato tematika je intimnější a pro některé osoby traumatizující, mnoho kontaktovaných jedinců z řad druhé generace se mi nepodařilo přesvědčit k uskutečnění rozhovoru. Vidím, tak některé nedostatky, zejména pak v obsahové stránce práce, kterou by větší počet respondentů mohl doplnit.

Další směřování výzkumu by mohlo být hlouběji zaměřeno na to, jak pocit nedostatku projevů lásky v dětství ovlivňuje schopnost navazovat zdravé vztahy v dospělosti a na to, jak konkrétněji ovlivňuje vyjadřování lásky partnerům. Studie by tak mohla zkoumat jak tito lidé, komunikují s ostatními lidmi, jakým způsobem projevují lásku a jak se cítí při navazování nových vztahů.

Považuji za velmi přínosné to, že jsem mohla využít teoretické znalosti a aplikovat je v praxi. Bylo pro mě povzbuzující, že mi respondenti otevřeně sdělovali své životní příběhy a já jsem díky sděleným informacím mohla žít jejich životy skrze i následné zúčastněné pozorování.

Kromě osobního přínosu může tato práce přinést i další užitečné poznatky dalším lidem. Tato práce může poskytnout cenné informace o vnímání rodičovské lásky druhou generací vietnamských přistěhovalců v ČR. Tyto poznatky mohou být užitečné zejména pro pedagogy, psychology a sociální pracovníky, kteří pracují s lidmi s podobnými zkušenostmi. Může to také přispět ke zvýšení povědomí o tématu rodičovské lásky a jejího vlivu na psychiku dětí, což může mít pozitivní dopad na rodinné vztahy a další popsané vztahy.

Použité zdroje

Literatura

ABELA, Angela, WALKER, Janet. *Contemporary issues in family studies: Global perspectives on partnerships, parenting and support in a changing world*. John Wiley & Sons, 2013. ISBN-13 978-1119971030.

ALDORT, Naomi. *Vychováváme děti a rosteme s nimi*. Praha: Práh, 2010. ISBN 9788072522873.

COLLINS, Andrew W., LAURSEN, Brett. *Parent-adolescent relationships and influences*. Handbook of adolescent psychology, 2004. ISBN 9780471726746.

ČERNÍK, Jan. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. Jinočany. Praha: H & H, 2006. Multikulturní inspirace. ISBN 80-7319-055-9.

DOLANSKÁ HRACHOVÁ, Jana. *Česko-vietnamský ilustrovaný slovník: Từ điển Séc-Việt minh họa*. Přeložil Giang Linh NGUY, přeložil Hau PHAMOVÁ. Praha: Dolanski, 2016. ISBN 978-80-906637-0-1.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013. ISBN 9788025708071.

GILLERNOVÁ, Ilona. *Psychologické dny*. Sborník z konference Psychologické dny Olomouc, 2017. ISBN 80-244-1059-1.

GILLERNOVÁ, Ilona. *Společné činnosti rodičů a dětí a styly rodičovské výchovy*. Československá Psychologie, 2009, **55**(4). ISSN 0009-062X.

HALBERSTADT, Amy G., CASSIDY, Jude, STIFLER, Cynthia A., PARKE, Ross D. Self-expressiveness within the family context: Psychometric support for a new measure. *Psychological assessment*. 1995. DOI 10.1037/1040-3590.7.1.93

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. 2005. ISBN: 978-80-7367-485-4

HLAVATÁ, Lucie, IČO, Ján, KARLOVÁ, Petra, KUČERA, Karel, STRAŠÁKOVÁ, Mária, ŠIMEČKOVÁ, Šárka. *Dějiny Vietnamu*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2018. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-496-6.

HOOBLER, Thomas, HOOBLER, Dorothy. *Konfucianismus*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Světová náboženství (NLN, Lidové noviny). ISBN 80-710-6190-5.

CHAPMAN, Gary D. *Pět jazyků lásky*. Přeložil Jana BUCKOVÁ. Praha: Návrat domů, 2002. ISBN 80-7255-058-6.

KOCOUREK, Jiří. Vietnamci v České republice., ŠIŠKOVÁ, Tatjana, *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

MARÁDOVÁ, Eva. *Multikulturní porozumění*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-82-2.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992. Psychologická literatura. ISBN 80-04-25236-2.

MÜLLEROVÁ, Petra. *Stručná historie států: Vietnam*. Praha: Libri, 2004. ISBN: 978-80-7277-255-1.

PHUNG, Thi Phuong Hien. *Poznámky a komentáře k výchově a vzdělávání ve Vietnamu tradice a současnost*. ČERNÍK, Jan. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. Praha: H & H, Jinočany, 2006. ISBN 80-731-9055-9.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

SCHENSUL, Jean J., LECOMPTE, Margaret D. *Essential ethnographic methods: A mixed methods approach*. Rowman Altamira, 2012. ISBN 978-0-7591-2204-8.

ŚLUPSKI, Zbigniew, LOMOVÁ, Olga. *Úvod do dějin čínského písemnictví a krásné literatury*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1727-5.

TAUSCH, Reinhard, TAUSCH, Anne M. *Erziehungspsychologie: Begegnung von Person zu Person*. Hogrefe Verlag GmbH & Company KG, 1998. ISBN 13: 9783801701208.

ŽUCHOVÁ, Marcela. *Etické principy konfucianismu ve vedení asijských podniků*. Praha. 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze.

Články

CAI, Liang. *How Strong is Your Love for Your Parents? Childlike Mindset and the Confucian View of Filial Piety*. Časopis čínské akademie Jao Tsung-I. 2020. (7), s. 225–254. [online]. [cit. 2023-03-29]. Dostupné z:

http://jas.hkbu.edu.hk/site/YCY/upload/mw_data/file/mw_data_2231_614d39957033a.pdf

HUNT, Peter C. *An Introduction to Vietnamese Culture For Rehabilitation Service Providers in the U.S.* 2002, [online]. Culture and disability: Providing culturally competent Services, [cit. 2023-04-26]. Dostupné z: <https://www.ecald.com/resources/publications/an-introduction-to-vietnamese-culture-for-rehabilitation-service-providers-in-the-u-s-2002/>

LE, Thi Kim Dung. *Characteristics of traditional Vietnamese family and its influence on communication culture in the family*. Anthropological researches and studies, **1**(11), 2021. s. 49-64. [online]. [cit. 2023-05-04]. ISSN 23603445. Dostupné z: <https://www.journalstudiesanthropology.ro/en/characteristics-of-traditional-vietnamese-family-and-its-influence-on-communication-culture-in-the-family/a162/>

NGO, Thi Thuy Van. *Výchova dětí ve vietnamských rodinách v České republice*. Praha, 2016. [online], Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: https://is.jabok.cz/th/fqk79/Vychova_deti_ve_vietnamskych_rodinac_v_Ceske_republice_koncerna_verze.pdf.

NGUYEN, Peter V. Perceptions of Vietnamese fathers' acculturation levels, parenting styles, and mental health outcomes in Vietnamese American adolescent immigrants. *Social work* **53**(4), 2008. s. 337-346. Dostupné z: <http://sw.oxfordjournals.org/content/53/4/337.full.pdf>

PYKE, Karen. *'The Normal American Family' as an Interpretive Structure of Family Life Among Grown Children of Korean and Vietnamese Immigrants*. *Journal of Marriage*, **62**(1),

2000. s. 240-255. [online]. [cit. 2023-04-13]. ISSN00222445. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&an=2819084&scope=site>

ROHNER, Ronald P., KHALEQUE, Abdul, COURNOYER, David E. *Parental Acceptance-Rejection: Theory, Methods, Cross-Cultural Evidence, and Implications*. *Ethos* 2005. **33**(3), 299-334 s. 36. [online]. [cit. 2023-03-20]. ISSN 0091-2131. Dostupné z: doi:10.1525/eth.2005.33.3.299

SHOHET, Merav. *Troubling Love: Gender, Class, and Sideshadowing the "Happy Family" in Vietnam*. *Ethos*, **45**(4), 2017. s. 555-576. [online]. [cit. 2023-04-14]. ISSN 00912131. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/etho.12177>

SMETANA, Judith G., CAMPIONE-BARR, Nicole, METZGER, Aaron. *Adolescent development in interpersonal and societal contexts*. *Annual Review of Psychology*, **57**(1), 2006. s. 255-84. [cit. 2023-04-26]. DOI 10.1146/annurev.psych.57.102904.190124. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/7449567_Adolescent_Development_in_Interpersonal_and_Societal_Contexts

SOURALOVÁ, Adéla. *'Můžeš prostě říct, že máš babičku': Vietnamské děti, české babičky a význam prarodičovství v jejich biografích*. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 2015, **51**(5): 815-844. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.13060/00380288.2015.51.5.215>

SOURALOVÁ, Adéla. *Péči o děti proti nudě a osamělosti: české chůvy vietnamských dětí aktivně stárnoucí*. *Sociální studia* (3). Brno: Katedra sociologie FSS MU, 2014. s. 75-96. ISSN 1214-813X. Dostupné z: https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/6035

TRAN, Nam Thanh, WEISS, Bahr. *Vietnamese parents' attitudes towards Western-based behavioral parent training*. *VNU Journal of Science: Education Research*, **31**(1), 2015. s. 28-43. [online]. [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: <https://js.vnu.edu.vn/ER/article/view/176>

TRAN, Nguyet Minh Thu, THUY, Dung Vu Thi, NGUYEN, Thu Thuy, DINH, Tran Ngoc Huy. *Confucianism Theories and Its Influence on Vietnam Society*. *Ilkogretim Online - Elementary Education Online*, **20**(4), 2021. s. 1434-1437. DOI 10.17051/ilkonline.2021.04.162. Dostupné z: <https://www.ilkogretim-online.org/fulltext/218-1615609038.pdf>

ZHENG, Ruiwen. *The Relationships between Confucian Family Values and Attitudes toward Divorce in Mainland China: An Exploratory Study*. 2016. East China Normal University. [online]. [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://surface.syr.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1611&context=etd>.

Internetové zdroje

BOSÁK, Jiří. *Vietnamská rodina vs. Česká rodina*. iDNES. 2010. [online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://jiribosak.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=144187>

DUŠKOVÁ, Katka. *Kolik jazyků lásky umíš, tolikrát jsi rodičem*. Blog. 2021. [online]. [cit. 2023-04-28]. Dostupné z: <https://katkaduskova.cz/kolik-jazyku-lasky-umis-tolokrat-ji-rodicem/>

Family Relationship in Vietnam: Travel guide for the new decade. Blog. [online]. [cit. 2023-04-29]. Dostupné z: <https://www.vietnamonline.com/culture/family.html>

GO KIDS, *Děti a jejich 5 jazyků lásky*. Blog. 2022. [online]. [cit. 2023-04-28]. Dostupné z: <https://gokids.cz/deti-a-jejich-5-jazyku-lasky/>

HAVLÍČEK, Alois. *Vietnamská rodina*. DOCPLOYER, 2016. [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/1459302-Vietnamska-rodina-konfucianismus.html>

CHERRY, Kendra. *Parenting Styles: The Four Styles of Parenting*. Psychology.about.com. New York. 2022. [online]. [cit. 2023-04-29]. Dostupné z: <http://psychology.about.com/od/developmentalpsychology/a/parenting-style.htm>

JANSOVÁ, Petra. *Přiznání mladých Vietnamců: Nechápu své rodiče a místo školy randí s Čechy*. Aktuálně. 2016. [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/ochutnej-vietnam/r~14992842789b11e69966002590604f2e/>

KOCOUREK, Jiří. *Stručný historický přehled o česko-vietnamských vztazích a působení Vietnamců v ČR*. ASI-milování. 2008. [online]. [cit. 2023-03-05]. <https://asimilovani.estranky.cz/clanky/narodnosti-v-cr/vietnamci.html>

LITVÁK, Mihail. *Deficit rodičovské lásky. Nenápadné, nebo naopak velmi nápadné následky v dospělém životě*. Blog. [online]. [cit. 2023-05-04]. Dostupné z:

<https://www.pronaladu.cz/deficit-rodicovske-lasky-nenapadne-nebo-naopak-velmi-napadne-nasledky-v-dospolem-zivote/>

PROCHÁZKA, Tomáš. *Jak se žije ve Vietnamu?*. Vietnamisa. 2014. [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.vietnamisa.cz/jak-se-zije-ve-vietnamu/>

SIKMUS, Julia. *Snowball Sampling: Definition, Method and Examples*, Study Guides for Psychology Students – Simply Psychology. 2022. [online]. [cit. 2023-04-28] Dostupné z: <https://www.simplypsychology.org/snowball-sampling.html>

THE SECOND GENERATION DILEMMA. *How Our Family's Cultural Expressions Of Love Affect Us*. Blog. 2014. [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <http://kellynguyentherapy.com/blog/2014/10/20/the-second-generation-dilemma-how-our-familys-cultural-expressions-of-love-affect-us>

TOLLAROVÁ, Blanka. *Vietnamská socialistická republika*. In, *Informace pro učitele>> Vietnam*. Příručka nejen pro středoškolské pedagogy, 2010. [online]. [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: <https://cloud.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/Vietnam.pdf>

Vietnamese family: How does it change. Blog. [online]. [cit. 2023-04-29]. Dostupné z: <https://www.vietnamdrive.com/vietnamese-family/>